

Lietuvos nacionalinės
Martyno Mažvydo bibliotekos
Mokslo ir enciklopedijų
leidybės centras

Vyr. redaktorė

Rita Urnėžiūtė
rita.urneziute@lnb.lt
+370 5 243 1346

Gedimino pr. 51, LT-01109 Vilnius.

Redaktorė

Inga Mataitytė
inga.mataityte@lnb.lt

Redakcinė kolegija

Elona Bagdanavičienė, Vilija Dailidienė,
Albinas Drukteinis, Aurelija Gritėnienė,
Kęstutis Kaminskas, Daiva Sinkevičiūtė,
Donatas Smalinskas, Antanas Smetona,
Bonifacas Stundžia (pirmininkas),
Aurelija Tamulionienė, Dainius Vaitiekūnas,
Loreta Vilkienė, Palmira Zemlevičiūtė,
Vilma Zubaitienė

Dailininkė

Agnė Beinaravičiūtė

Viršelyje – Monika Gineikienė. Tapyba
ant medžio iš ciklo „Žydintys sugrįžimai“:
darbas pagal Antano Tamošaičio piešinį (Lta 2972)
iš Nacionalinio Mikalojaus Konstantino Čiurlionio
dailės muziejaus rinkinių.

Maketuotojas

Darius Šimkūnas

„Gimtoji kalba“, 2023. Nr. 7 (673).

Ėina nuo 1933 m. 12 kartų per metus.

ISSN 0868-5134

Tiražas 250 egz.

Prenumeratos kaina 2,35 Eur,

metinė PDF varianto prenumerata 14,52 Eur.

Informacija prenumeratos ir pardavimo
klausimais – greta.stankeviciene@lnb.lt
+370 656 52257

„Gimtosios kalbos“ žurnalas
prenumeruojamas Lietuvos pašto
skyriuose ir svetainėje prenumeruok.lt.
PDF variantas prenumeruojamas
svetainėje www.melc.lt.

Spausdino UAB „Petro ofsetas“,
Naujoji Riovonių g. 25C, LT-03153 Vilnius,
tel. (8 5) 273 33 47.

© Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo
biblioteka, 2023.

Turinys

VILIJA SAKALAUŠKIENĖ

Jurbarko krašto kalbininkė, dialektologė
iš pašaukimo [3]

BIRUTĖ JASIŪNAITĖ

Gyvūnai tradicinėje frazeologijoje
ir etninėje kultūroje. Genys [10]

LINA RUTKIENĖ

Profesinio ugdymo mokyklų interneto
svetainių kalbos apžvalga [14]

Aktualijos

Vytis Vidūnas. Sanskritas ir lietuvių kalba
(kalb. Jolanta Zabarskaitė) [19]

Pedagogo užrašai

Akšę manęspi!
(Irena Baltakienė) [24]

Apžvalga

Baltistikos platybėse
(Giedrė Junčytė) [30]

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos
nutarimas Nr. N-3 (201) [34]

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos
protokolinis nutarimas Nr. PN-9 [35]

Martynas Mažvydas
National Library of Lithuania
Science and Encyclopaedia
Publishing Centre

Gimtoji kalba focuses on standardization of the modern Lithuanian language, language policy in Lithuania and abroad, activities of the State Commission of the Lithuanian Language.

ISSN 0868-5134

12 issues per year

Language of publication: Lithuanian

Subscription rate:

42 EUR per year for print version,

14,52 EUR for PDF version.

For information about subscription and sales, please contact Greta Stankevičienė
greta.stankeviciene@lnb.lt
+370 656 52257

Address: Gedimino pr. 51, LT-01109 Vilnius,
Lithuania.

Contents

VILIJA SAKALAUSKIENĖ

Linguist born in Jurbarkas region,
dialectologist by vocation [3]

BIRUTĖ JASIŪNAITĖ

Animals in traditional phraseology
and ethnic culture: woodpecker [10]

LINA RUTKIENĖ

Overview of the language of vocational
education and training school websites [14]

Important topics

Vytis Vidūnas. Sanskrit and
the Lithuanian language
(int. by Jolanta Zabarskaitė) [19]

Teacher's notes

Akšę manęspi! 'come to me!'
(Irena Baltakienė) [24]

Survey

Baltistikos platybėse
(Giedrė Juncytė) [30]

Decision of The State Commission
for Lithuanian Language No. N-3 (201) [34]

Protocol Decision of The State Commission
for Lithuanian Language No. PN-9 [35]

VILIJA SAKALAUŠKIENĖ

Lietuvių kalbos institutas

Jurbarko krašto kalbininkė, dialektologė iš pašaukimo

Lietuvių kalbos tarmių tyrėjai, humanitarinių mokslų daktarei Elenai Grinaveckienei 2023 m. birželio 10 d. būtų sukakę 95-eri. Kalbininkė gimė 1928 m. birželio 10 d. Klišių kaime, netoli Jurbarko, Šuopių šeimoje. Vaikystę praleido gražiamė Īmsrės slėnyje, kur tėvai turėjo nedidelį ūkelį. 1947 m. baigusi Jurbarko gimnaziją įstojo į Vilniaus universiteto Istorijos ir filologijos fakultetą studijuoti lietuvių kalbos ir literatūros. Čia ji susidomėjo dialektologija – ir jau visam gyvenimui. Pirmiausia ėmė tirti savo giminės, jurbarkiškių, tarmę, ją aprašė ir savo diplominiame darbe. 1952 m. baigusi universitetą Elena Grinaveckienė labai trumpai dirbo žurnalistinį darbą. Jau tais pačiais metais įstojo į Lietuvių kalbos ir literatūros instituto aspirantūrą ir tuoj pat įsitraukė į tarmių studijas.

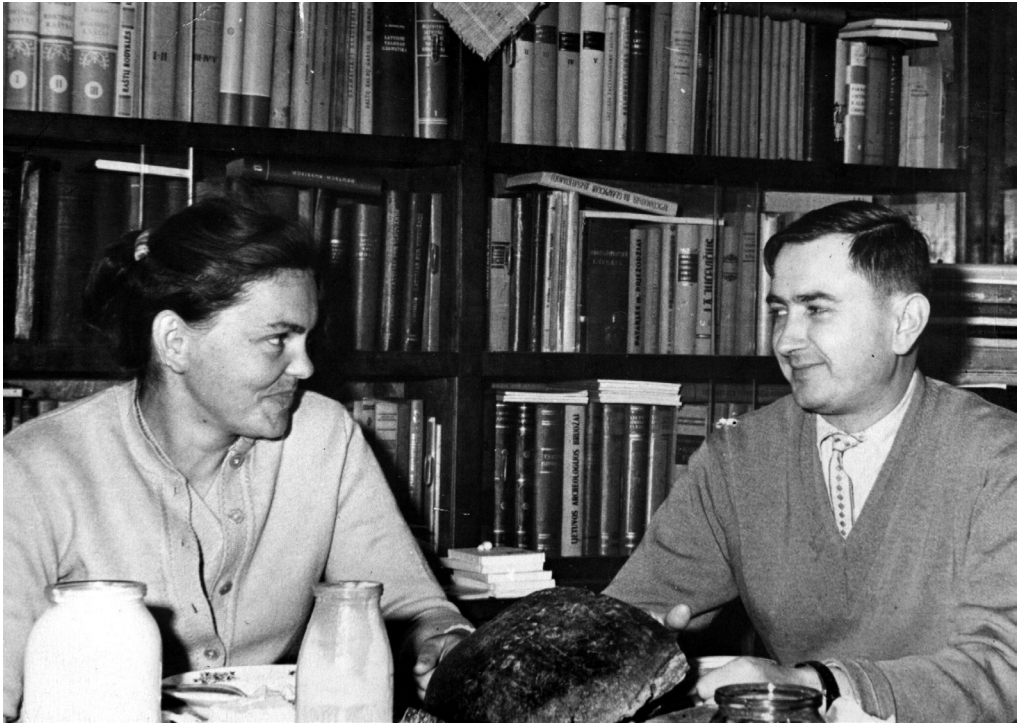
Rinkdama medžiagą disertacijai „Mituvos upyno tarmė“, ji išvaikščiojo visas Jurbarko apylinkes ir įgijo praktinių tarmės faktų rinkimo įgūdžių. Didelio vakarų aukštaičių tarmės ploto išsamaus aprašo disertaciją apgynė 1958 m.

Nuo 1955 m. Grinaveckienė dirbo Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje. Savo įspūdžius, kai atėjo dirbti į institutą, aprašė atsiminimuose apie žodynininkę Bronę Vosylytę. Pasak Grinaveckienės, Vosylytė ją nuteikusi „šviesiai, gražiai, tuo tarpu kiti buvo susitraukę, susirietę, žiūri tik į savo tą žodyną“ (Grinaveckienė 2002: 132). Grinaveckienė buvo įvairiapusė asmenybė. Mes, tada jaunoji karta, prisimename ją kaip griežtą, rūsčią mokslininkę. Bet tuomet ji jau sirgo, sunkiai vaikščiojo, kentė didžiulius skausmus. Pati jaunystėje buvo labai atidi vyresniems kolegoms, paslaugi ir rūpestinga, nepaprastai gerbė juos. Labai jautriai reagavo į Vosylytės ligą, o kartu žavėjosi plačiais šios mokslininkės ryšiais, nuoširdžiu bendravimu, vaizdingais pasakojimais ir kt. (Grinaveckienė 2002: 131–133). Grinaveckienės rūpestingumas

Lyduvė! Gyvok ir eksperimentuok. Tave nuoširdžiausių meškinu ir helėto atvirėiu. Būk sveika, linkona ir laiminga! Amhejiu Tavo tėveliams.
Vilnius, 1962. VII. Elena

Elenos Grinaveckienės atvirėiškis Lidijai Meškaitytei

Straipsnis parengtas Valstybinės lietuvių kalbos komisijos (VLKK) finansuojamo projekto „Elena Grinaveckienė ir Jurbarko šnektos žodynas. Tradicija ir naujovės“ lėšomis pagal Valstybinės kalbos vartojimo, norminimo ir sklaidos programą.

Kalbininkai Elena ir Vladas Grinaveckiai. Šeimos albumo nuotr.

ir nuoširdumas atsiskleidžia laiškuose, rašytuose menininkei Lidijai Meškaitytei. Laiškuose ir atvirlaiškiuose dialektologė rašė ir apie savo darbus, laisvalaikį (mokėsi anglų kalbos, žiemą mėgo slidinėti), sveikatą, rūpesčius. Prašydavo Lidijos vokiškų žodžių ir sakinių, siuntė jai vaistų siuntinius, sveikinimus įvairiomis progomis.

Grinaveckienės moksliniai tyrimai neapsiribojo gimtąja tarme. Ji tyrė periferines lietuvių tarmes Baltarusijoje ir Latvijoje, kartu su kitais rengė, rašė ir redagavo visus tris „Lietuvių kalbos atlaso“ (1977–1991) tomus¹. Dar nuo 1950 m., rengiantis leisti „Lietuvių kalbos atlasą“, buvo pradėtas sistemingas visų lietuvių kalbos tarmių tyrimas. Grinaveckienė iš karto išitraukė į šį darbą ir dialektologija tapo jos pašaukimu bei gyvenimo prasme. Kartu su bendraautoriais parengė ir pirmąją tarmių chrestomatiją „Lietuvių kalbos tarmės“ (1970).

Dar studijų metais Juozas Balčikonis buvo įtraukęs Grinaveckienę į „Lietuvių kalbos žodyno“ medžiagos rinkimą. Tas darbas jai puikiai sekėsi. Dialektologė mokėjo prakalbinti pašnekovą taip, kad šis atsivertų ir atgytų primiršta leksika. Žodžių rinkėjai to tik ir reikėdavo. Iš kiekvienos ekspedicijos ar išvykos ji parveždavo žodynui nemažą pluoštą lapelių su kruopščiai užrašytais įdomiais sakiniais. Daugelis jos užrašytų žodžių yra patekę į žodyno tomus, pavyzdžiui: *markė* „šlakas“: *Kai aš pasenau, kokia,*

¹ Už šį darbą autorių kolektyvui paskirta 1994 m. Lietuvos mokslo premija.

matai, markė ma pasidarė ant nosies, o kai jauna buvau, jokios markės nebuvo Šimkaičiai; *mařmalas „triuksmas“: Prasigėrė i pradėjo mařmalą kelt* Jurbarkas; *mařšuoti „vaikřtinėti“: Mařšuo[ja] i mařšuo[ja] ji par dienas: laiko turia, ką veiks* Jurbarkas. Tokių lapelių Grinaveckienė yra pateikusi daugiau kaip 35 tūkstančius. Daugiausia žodžių užrašyta iš Jurbarko ir jo apylinkių, kur dialektologė leisdavo atostogas, kur daugelis ją pažinojo ir gerbė. Pasak ilgametės Lietuvių kalbos draugijos Jurbarko skyriaus pirmininkės Aldonos Pauliukaitienės, Jurbarko krašto kalbininkė, dialektologė Elena Grinaveckienė visą gyvenimą degė kalbos reikalais, o jos tėvų sodyba paimsryje svetingai priimdavo ir iki šiol tebepriima gimtąją kalbą branginančius žmones.

Dialektologinė mokslininkės veikla išsiplėtė ir už Lietuvos ribų. Grinaveckienė tyrė lietuvių kalbos tarmes Baltarusijoje (užrašė daug lietuviškų tarminių tekstų iš Breslaujės, Ródūnios apylinkių), Latvijoje (Daūgpilio, Krāslavos apylinkėse). Susibčiuliavo su Daina Zemzare, Elfryda Šmite (Elfrīda Šmite), Valija Dambe (Vallija Dambe), Milda Graudinia (Graudina).

Lyg ir niekur nepasitaikė užuominų apie Grinaveckienės ryšius su lenkų mokslininkais. Bet, ieškant gyvenimo faktų, Lietuvių kalbos instituto archyvuose pavyko aptikti laiškų, kuriuos Grinaveckienei rašė profesorė Iryda Grek-Pabisova (Iryda Grek-Pabisowa) iš Varšuvos. Ji pasakoja apie planuojamą mainų vizitą į Vilnių kartu su dar viena mokslininke, bet niekaip negali gauti leidimo dviem žmonėms. Be to, užsimena apie bendrus tyrimus Baltarusijoje, nes iškart po jų ketina atvykti į Nemenčinę tęsti lenkų tarmių tyrimų. Tie laiškai (jų išliko du) rodo, kad Grinaveckienė taip pat

iřsinėřinti

māes iř darėinēs tād iřinēřinam ut

iřsidyķauti

senovēs žmōnēs nēbū aa iř dīķāvō,
tas ilgas gī dē na pe

rašė kolegei. Tačiau Varšuvoje jos laiškų Grek–Pabisovos archyve nepavyko rasti. Jie neišsaugoti ir neperduoti į Lenkijos mokslų akademijos Slavistikos instituto, kuriame mokslininkė dirbo, archyvą. Iš Grek–Pabisovos laiško aiškėja, kad Grinaveckienės laikai buvo kažkur paklydę, vėliau vienas kitas pasiekė adresatę, bet mokslininkė juos gavo ne visus.

Apie gimtosios šnektos vertę dialektologė rašė taip: „Šnektos turtingumą, gyvybingumą, jos žodžio, gimusio daugiausia samantose trobelėse, taiklumą, lankstumą, tikroviškumą, vaizdingumą, jos šaknis tautos senovės gelmėse, jos ryšį su praeitimi ir ateitimi, jungtį su kitomis mūsų šnektomis ir bendrine kalba geriausiai turbūt rodo dideli jos leksikos lobiai, su motinos pienu patekę į šio krašto žmonių atmintį ir lūpas“ (Grinaveckienė 1996: 95). Jurbarko šnektos leksikos perlus kalbininkė surinko į kartoteką „Jurbarko šnektos žodynui“ rašyti. Žodžiai užrašyti didesnėse nei „Lietuvių kalbos žodyno“ kortelėse: kai kurie transkribuoti, kai kurie pateikti paprasta rašyba, bet tarmiškai. Tokių kortelių yra daugiau nei 10 tūkstančių. Tai žodžiai ir sakiniai, užfiksuoti iš įvairių Jurbarko krašto kaimų, kortelėse pažymėti atitinkamomis santrumpomis, pavyzdžiui, iš Pāalsio (Pls), Klišiū (Klš), Vertimų (Vrt), Mēdininkų (Med), Greičiū (Grč), Degimų (Dgm), Vādžgiriū (Vdžg), Kuturiū (Kut), Šimkaičiū (Šmk), Jurbarkū (Jrb) ir kt. Kiekvienas antraštinis žodis kortelėje iliustruojamas vienu ar keliais sakiniais. Be to, užrašyta nemažai vaizdingų posakių, frazeologizmų, smulkiosios tautosakos pavyzdžių.

Grinaveckienės sudaryta Jurbarko šnektos žodyno kartoteka 2008–2012 m. Lietuvių kalbos institute buvo suskaitmeninta². Kartotekos medžiaga apima XX a. II pusės laikotarpį. Jos pagrindu sudarytas žodyno, kurio planuojama apimtis apie 80 autorinių lankų, antraštynas. Iš kalbininkės surinktų žodžių išeis dviejų tomų žodynas.

2022–2024 m. vykdomas VLKK remiamas projektas „Elena Grinaveckienė ir Jurbarko šnektos žodynas. Tradicija ir naujovės“, kurio tikslas – surinkti ir apibendrinti Elenos Grinaveckienės archyvinį palikimą (duomenis apie ketinimą rašyti šnektos žodyną, laiškus ir kitą susirašinėjimą, neskėlbtus straipsnius ir pan.), mokslinę veiklą, jos santykį su „Jurbarko šnektos žodynu“, kuriam ilgus metus kaupė medžiagą kartotekoje, išanalizuoti ir įvertinti „Jurbarko šnektos žodyno“ makro- ir mikrostruktūrą semantiniu, etnolingvistiniu ir kt. aspektais. Vienas iš projekto tikslų – „Jurbarko šnektos žodyno“ makro- ir mikrostruktūros analizė. Žodynas vertinamas kaip kultūros tekstas, kurio duomenys leidžia rekonstruoti pasaulio vaizdą kalboje, tačiau tas vaizdas labai priklauso ir nuo žodyno pobūdžio, ir nuo sudarymo metodikos. Todėl labai svarbus tampa žodyno sumanytojas ir duomenų rinkėjas (šiuo atveju Grinaveckienė) bei žodyno rašytojai ir redaktoriai. Toks kompleksinis tyrimas atliekamas pirmą kartą.

² Projektas finansuotas VLKK programos „Tarmių ir etninių vietovardžių išsaugojimas 2001–2010 m.“ lėšomis.

Elena ir Vladas Grinaveckiai su kolegėmis. Šeimos albumo nuotr.

Pasak Grinaveckienės, aktyviausias ir ryškiausias tarmės leksikos elementas – vaizdingieji veiksmažodžiai. Kalbininkė veiksmažodžiams skyrė platų straipsnį „Mituvos upyno tarmės veiksmažodis“. Jame išsamiai nagrinėjami asmenuojamųjų ir neasmenuojamųjų veiksmažodžių formų kaitybos ir vartojimo atvejai (Grinaveckienė 1974: 289–313). Gal čia ir slypi atsakymas į klausimą, kodėl kartotekoje tiek daug vaizdingų veiksmažodžių?

Jurbarkiškių veiksmažodžiai gyvi, žadinantys vaizduotę: *Kur tu bauži* (eini, droži) *kepurę parkreipęs*; *Ką tu tę tei ilgai briozgì* (ieškai) *u(ž)silindęs, ko nerandi*; *Mes iš daržinės tuo i(š)sinėšinom* (išsinešdinom, pasišalinom); *Ana bėg, visaip verčiasė, o tos iš namų iškimšt* (išvaryti) *nįsteng*; *Še, kai ta lysvė išgūžtuota* (pridaryta gūžtų) *tų vištų – a jau padūka*; *Ta merga da jauna, o jau išgveryta* (sugadinta, ištvirkinta); *Bekerkiant, bekerkiant šiai tei iškerkau* (iškerkavo, išrėkė) *tą dainę*; *Iš visur jau juos išdrapālina* (išmėtė), *dabar visi namie sėde be jokio darbelio*; *Kur dabar lapkioji* (eini basas) – *į smalę įlipsi*; *Čia ma nēr kur: kur aš čia tas stakles pasikebėžysiu* (pasistatysiu); *Kaip čia dabar ta mėsa pasikevėšina* (išsirangė, išsiraitė) *tam puode*; *Susipyk plaukus į kasą, kur tei piņpiruoji* (vaikščioji susivėlusiais plaukais) *dabar – kokia gėda*; *Sūkurčiau* (prastai pasiūti) *šiai tei tuos marškinius i gerai – smagūs, matytum, kokie*; *Pāt(y)s privalgė grybų*

i užteikė (parūpino, davė) *da mums*; *Gerai u(ž)slogúok* (užspausk) *kopūstus*; *Tėvs vandens užuřdeliavo* (pareikalavo) *šilto*; *Parėjus aš kad užužiau* (subariau) *ant abiųj, tuo nusiramino*.

Netruksta vaizdingumo valgymui ir gėrimui nusakyti: *Ką tu čia maumóji* (godžiai valgai), *gal i ma dúosi*; *Kiek paknėbčiojo* (truputį pastumdė lėkštėje) *i nevalgė*; *Vaikai pankuořja*] (godžiai valgo) *sausą duoną: duod[a] apsisukdami apė kepalą*; *Sakau: nevalgyk tų obuolių, o ji paũškřia*] (triauškia, čiaumoja), *i gātava*; *Tas vaiks visą puodelį piena iškliuštāva* (išgėrė); *Visą puodynę piena tei greit išpliuřnijot* (išgėrėt); *Biškį už(ž)liaugė to šnapsa* (degtinė) *i naje* (nuėjo) *gult į užpečkį*.

Grinaveckienės kartotekoje rasime nemažai žodžių asmenims pavadinti, žmogui apibūdinti pagal įvairius charakterio bruožus, įpročius, polinkius, elgesį. Asmenų pavadinimai dažniausiai turi stilistinę vertinamąją atspalvį. Tokį motyvacijos pasirinkimą lemia koks nors ryškus išorinis požymis ar būdo bruožas: *atžagarainis* „priešgyvena, ginčininkas“; *buzỹs* „piktas, pasipūtęs žmogus“; *džiũškus* „kas liesas, sudžiũvęs“; *kerepėkas* „nevikrus, gremėzdiškas žmogus“; *krėpelis* „silpnas, be sveikatos žmogus“; *knĩbicas* „kas labai įsigilinęs į savo darbą“; *lumzdas* „nevikrus žmogus, griova, gremėzdas“. Dialektologės teigimu, Jurbarko šnekteje greta vyriškosios ir moteriškosios giminės daiktavardžių gana plačiai vartojami bendrosios giminės daiktavardžiai ir jie turi menkinamąją reikšmę (Grinaveckienė 1960: 177). Tokių daiktavardžių kartotekoje gana daug, ypač neigiamiems žmogaus bruožams apibūdinti: *derklà* „kas sugadina ką“; *gõbdeřa* „godus žmogus, šykštuolis“; *gõzbeza* „goduolis, gobšas“; *grasynà* „įkyrus, atgrasus žmogus“; *kėblà* „nevikrus žmogus, griozdas“; *knĩrva* „niurgzlys, paniurėlis“; *kũtvela* „susivėlėlis, apsileidėlis, nevala“; *pũtena* „girtuoklis“; *sliũkmagdė* „kas lėtai juda, dirba“; *řiũkřlė* „niekam tikęs, nieko nevertas žmogus“; *řkalàmpa* „aukštas sulysęs žmogus“; *řlervà* „nenaudėlis, netikėlis, bjaurybė“.

Žodyno medžiaga rodo, kad šalia bendrosios giminės menkinamosios reikšmės daiktavardžių yra ir kitokių žmogaus pavadinimų: *giminė* „giminaitis“; *žmogysčikė* „žmogysta“; *žvaigždė* „įžymybė, garsenybė“.

Ekspresyvumu veiksmažodžiams nenusileidžia frazeologizmai. Juose gausu žmonių gyvenimo, buities papročių, visuomeninės aplinkos bei tarpusavio santykių ir įvairių kitų praeities gyvenimo bei pasaulėžiūros atspindžių. Jurbarkiškių frazeologizmuose nesunku išvelgti žmonių pastabumą, kūrybiškumą, fantazijos lakumą, mąstymo asociatyvumą, savitą interpretaciją. Kai kuriuose jų atsispindi prieštaringa gyvenimo samprata, ironiškas ar neigiamas požiūris į tam tikrus socialinius reiškinius (*kur tai matyta* „neįmanomas dalykas (stebintis)“: *Tu, tėvai, nelandyk po puodus: vyrs puodus maišo – kur tai matyta; į velnius įvartyti* „privesti prie nedorybių“: *Turt(a)s įvara į velnius*), kuo nors iš visumos išsiskiriančius žmones (*gálva nardyti* „pasipūtus, išdidžiai eiti“; *kaip medinis* „nejudrus, sustingęs“: *Atvažiuom šieno kraut, tai jis kai medinis, duod po dvi smilgas; kojas pasikabinęs* „nieko neveikdamas

(guli)“: *Pardausiojo visas perkaręs (iš alkio nusilpęs), tai dabar gūlia kojas ant balkio pasikabinęs; prė ronōs dėti* „sakoma apie gerą, malonų žmogų“: *Švelnus, noc prė ronōs dēk*).

Savitumu ir reikšmingumu nenusileidžia ir priežodžiai, vartojami įvairioms gyvenimo situacijoms nusakyti: *Pilv(a)s – ne gromata: ką įdėjai, nieks nepaskaitys; Koks puods, toks i dangtis* (vienas kitam lygūs); *Dėl ilgo liežuvio ne vienam dantys iššyr; Kam tei pult prė darbo: tik ne rugiai byra; Jos gerklė kai daržinė – i šauk atsistojus*.

„Jurbarko šnektos žodynas“ unikalus tuo, kad jį sudaro vien Grinaveckienės kartotekos medžiaga, teikianti duomenų apie Jurbarko šnekteje vartojamą įvairių teminių grupių leksiką, pavyzdžiui, amatų (*rimorius*), anatomijos (*balana, gugas, paširdžiai, žandas*), augalų (*griučkas, grūšia, kanapė, žilvitis*), darbo įrankių, drabužių (*žakietukas*), gėrimų (*brentas*), giminystės terminų (*žentas*), gyvių (*kandis*), gyvulių (*karvė, kiaulė*), gyvūnų (*pelė, žiurkė*), grybų (*želmė, želvė*), laivininkystės ir žvejybos (*artuo-lis, baidokas, šerikas*), maisto ir valgių (*paviršiai*), matavimo vienetų (*kekmėteris*) ir prietaisų, namų apyvokos reikmenų (*gurbas*), pastatų ir patalpų (*kalvė, kamaraitė*), paukščių (*gulbė, gužutis*), socialinio statuso pavadinimų (*ubagas*), statybos terminų (*kazilas*), tekstilės (*pašukinis, prozaktas*), žemės dirbimo įrankių (*kauptukas, žagrė*) ir valstiečio ūkio realijų (*grėdas, kaparas*), žmonių (*antrastalis, griozdikas, kreivys, žiu-žys*), žuvų (*žiobris*), žvėrių (*žebenškštis*) ir kt. Tai tik keletas pavyzdžių, rodančių, kad neišsemiami leksikos lobiai nusipelno atskiro išsamaus tyrimo.

Dialektologė džiaugėsi, kad žmonių kalboje slypi tokia daugybė gyvų kasdieni-nių pasakymų, retų žodžių, sustabarėjusių žodžių junginių. Daugumas jų kartu su reiškiamomis realijomis pamažu užmirštami, nyksta. Todėl svarbu kuo stropiau tuos leksikos faktus kaupti, skelbti, tirti, nes žodis yra geras viso krašto ar atskirų jo vietų žmonių gyvenimo atspindys, to gyvenimo liudininkas, nurodantis jo ryšius su senove ir dabartimi.

Literatūra

- Grinaveckienė E. 1960: Mituvos upyno tarmės daiktavardis, *Lietuvių kalbotyros klausimai* 3, 1960, 161–176.
- Grinaveckienė E. 1972: Mūšos upyno tarmių tyrinėjimai, *Lietuvių kalbotyros klausimai* 13: *Leksikos tyrinėjimai*, 1972, 43–78.
- Grinaveckienė E. 1974: Mituvos upyno tarmės veiksmažodis, *Lietuvių kalbotyros klausimai* 15: *Žodžių formos ir jų vartoseną*, 289–313.
- Grinaveckienė E. 1996: Jurbarkiškių šnektą, *Jurbarkas*, Vilnius: Pradai, 88–98.
- Grinaveckienė E. 2002: Bronė Vosylytė priėmė mane plačiai atverta širdimi, *Bronė Vosylytė: kelias į didįjį žodyną* (sud. K. Morkūnas, D. Mikulėnienė). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 131–133.
- Jurbarko šviesa* (Jurbarko rajono laikraštis), 2018 m. gegužės 5 d.

BIRUTĖ JASIŪNAITĖ

Vilniaus universitetas

Gyvūnai tradicinėje frazeologijoje ir etninėje kultūroje. Genys

Prie gražių, įdomių Lietuvos paukščių priskiriamas ir miškų gyventojas – genys. Jis pasižymi savotiška, tikrai įsimintina išvaizda: šio paukščio apdaruose gamta išmoningai derina tris klasikines spalvas – baltą, juodą ir raudoną. Genį iš arti retai kada pamatysi, bet visiems gerai pažįstamas nuolatinis šio nepavargstančio miško darbininko stuksenimas į medžio kamieną, primenantis širdies plakimą. Etninės kultūros atstovams pirmiausia yra kritęs į akis išskirtinis paukščio margumas. Su geniu paprastai lyginami įvairiausi margi daiktai – žmonių drabužiai, kūno dalys: *Tavo suknelė marga kai genys* KltŽ 161; *Kai genys marga skarelė* KltŽ 72; *Veidas nu strazdanų taip margas kaip genys* Trýškiai. Nenuilstama genio – darbštaus miško darbininko – veikla irgi atsispindi tradiciniuose kalbos stereotipuose: *Kala kaip genys lizdą* Piltviškiai; *Diena dienon kalė kaip genys medžių* KrvP Merkinė; *Ogi kad kapoja malkas – kaip genys stuobrin* LPP II 146 Obėliai. Genio ritmingas tuksenimas į stuobrį vaizdžiai perteikiamas ir tarminiais ištiktukais: *Genys tāk tāk tāk – tuksi, tuksi i tuksi* Strūnaitis.

Bene dažniausiai genys apdainuojamas dainose. Jose nuolat džiaugiamasi šio paukščio gražumu, margumu, vikrumu: *Kas genelio genumai, kas jo raibo raibumai* Merkinė; *Tai margumas genelio, tai genumas genelio, viena šaka šokinėj, kita šaka lipinėj, – margumas jo, genumas jo* Simnas; *Tai gražumas genuko, raibumas jo, gražumas jo* TDr IV 132. Dainų tekstuose paukščio puikumui nusakyti netgi pasidaroma okazinių, kitur nevartojamų žodžių: toks yra nurodytų pavyzdžių žodis *genūmas* (: *genys*). Apie genelio margumą bruzduliuoja – t. y. tarsi savotiškai pasakoja, kalba, burbuliuoja ir kitas populiarius dainų paukštis – tetervinas: *Tetervinas bruzduliuoja, kad genelis margas, bėdavoja panaitėlė, kad berneliui vargas* LTR Alantà.

Margą, puošnų genelį mini ir dainų bernelis – raitelis, girdamasis savo didžiausio, brangiausio turto – žirgų gražumu: *Vienas žirgas juodas kai sabalas, antras žirgas margas kai genelis, trečias žirgas baltas kai sniegelis* TDr IV 18. Kai kuriose dialoginės sandaros dainose jaunai mergaitei užduodamos savotiškos mįslės, taip tikrinant būsimos nuotakos, marčios sumanumą, proto miklumą. Tokiose mįslėse genelis minimas kaip tradicinis margumo etalonas: *Aukštai padangėlėj margasai genelis, tai margas nemargytas* TŽ I 153 Seinaĩ; *Tas genelis, tas margasai, tas margas, tas margas nerašytas* TŽ IV 587 Panevėžys. Šiomis mįslėmis jaunas, į naują gyvenimo tarpsnį žengiantis žmogus, paprastai jauna moteris ar mergaitė, savotiškai išbandomas (Laurinkienė 1990: 156).

Genys miške stuksena, kaip žinome, dėl visai paprastos, proziškos priežasties – norėdamas po medžių žieve susirasti įprasto lesalo: vabalėlių, kirminėlių. Dainos tókius paukščių darbus kartais nupasakoja tiesiogiai: *Ir anie geniai, jauni ir seni, po uoksus*

lando, sau peną randa D 103. Dažniau ši paukščio veikla poetizuojama teigiant, kad šitaip jis statosi sau būstą: *Tetirvinas užia mala, genys stuobry gūžtą kala* O. Įprastoje vietoje – išpuvusio medžio uokse – genys sau gyvena linksmai ir laimingai: *Tam stuobrelėje] lizdelis, tam lizdelė] genelis* LLD I 321 Pāvandenė.

Remiantis vaikų dainų tekstais, galima kalbėti apie pastovų antropomorfizuoto genio – statybininko, dailidės, medkirčio – įvaizdį. Šis uolus paukštis švelniai vadinamas *remesninkėliu* – t. y. amatininku, *darbininkėliu, medkirtėliu: Tasai genelis, tas remesninkėlis, kas dienele su kirveliu kai darbininkėlis* LLD I 316 Leliūnai; *Genelis medkirtėlis, tas padirbs grabelį* LTa 201 Vieksniai. Pastaruoju atveju genys darbuojasi liūdna proga – kala grabelį mirusiam žvirbliui, taigi jam nesvetimas ir karstadirbio amatas. Jeigu miško gyventojų draugijoje nepasitaiko kilnesnių darbų, šis darbštus, niekaip nenustygstantis paukštis bent jau kapoja malkas. Jis taip elgiasi tiek dainose, tiek ir piršlio korimo dekrete: *Genys medžių prakapoj* LLD I Papilys; *Genys malką kirto* LTs IV 730; *Genys medžius rantė* ŽT II 230; *O geniukas margiukiukas malkeles kapoj* LTR Dūsetos. Kitokie darbai dainų geneliui mažiau būdingi, bet jų irgi pasitaiko. Štai aukštaičių sutartinės tekste matome genį – aludarį: *Pasidarė, čiūto, genys alų, čiūto* AM 74 Pandėlys.

Kartkartėmis šis puikus darbininkas dainų tekstuose skundžiasi sunkiu gyvenimu arba paprasčiausiai liežuvauja su kaimynais: *Tetirvinas burbuliavo, kad genelis margas, o genelis vis dejavo apie savo vargus* Smilgiai; *Sakė genys lapei naujienas* LLD I 362 Jėniškis. Genys neblogai pažįstamas ir lyrinėse dainose. Žmogus jo šaukiasi, kamuojamas ilgesio, ištiktas bėdos, vienatvės: *Eičiau ant miškėlių pas margą genelį* NS 1245. Girdime ir graudų visų skriaudžiamo našlaičio skundą: *Kurčias miškas be genelio, tep aš jaunas be tėvelio* Ródūnia. Panašiai, kaip karvelis, taip ir genys gali būti mylimo tėvelio ar brolelio antrininkas: *Nei šaukia, nei laukia manęs tėvelis, tik girioj stuksena margas genelis* LTs I 420; *Tujai išgirsi – genelis ūpuos, tujai mislysi – broliukas švilpuos* Paringys. Čia, kaip ir kitais panašiais atvejais, veikiausiai bus prisidėjusi paukščio pavadinimo gramatinė giminė.

Visai priešingą vaizdą matome humoristiniuose kontekstuose, pavyzdžiui, vaikų pasierzinimuose, kurie irgi gali būti dainuojami: *Pranys genys, kai lytus lys, po lešpę palįs* LLD I 511 Šiluva. Matyt, tas juokinga improvizacinio pobūdžio dainele erzinamas Pranys yra buvęs labai mažo ūgio, smulkaus sudėjimo. Paukščio pavadinimas čia tikriausiai pavartotas kaip rimažodis. Anot lietuvių pravardžių žodyno (Butkus 1995: 219), *Gėnio* pravardę kartais gauna smailianosis žmogus: tai pakankamai aiški aliuzija į aštrų šio paukščio snapą. Į snapą dėmesys kreipiamas ir pajuokiamuose paties paukščio apdainavimuose: *Oi tu geny, tu begėdi, žiūrėk, kap tu sėdi [...]: turi snapą pasikoręs ir vis mėsq ēdi* TŽ I 264 Valkiniškai.

Puikią išvaizdą, kaip pasakoja etiologinė saktmė, genys yra gavęs iš paties Dievo. Kadaisė Dievas dažęs, gražinęs visus paukščius, tačiau genys pasivėlinęs pasirūpinti savo apdarais, todėl galiausiai ir likęs išmargintas: pagailo Dievui genio, ir jisai nudažė genį likusių dažų mišiniu. Taip nudažytas genys ir liko margas LTs IV 445. Kitoje saktmėje matome genį – išminčių, kuris duoda zuikiui gerą patarimą, kaip įsitikinti,

kad pasaulyje esama bailesnių padarų, ir taip išgelbsti šį nuo mirties: *Vieną kartą kiškis ėjo girdytus ir sutiko genį* LPĮ II 233 Andrióniškis. Stebuklų pasakoje genio pavidalą įgauna nelaimingas, raganaujančios pačios skriaudžiamas vyras. Jis guodžiasi: *Išėjo boba su lazda ir davė man vieną per pečius ir sako: „Tu bėgiojai juodu šunim, o dabar lėk jau geniu“* OPS 60¹. Žvėrių pasakoje genys žiauriai keršija abejingam, beširdžiam žmogui už gero savo draugo – šuns mirtį. Iš pažiūros silpnas paukštis atkakliai, be atodairos engia ir persekioja skriaudiką, pridaro įvairiausios žalos ir galiausiai visai sužlugdo jį: *Tuo[j] genys inlėkė per langą, sėdo an bačkos ir ėmė dugne skylę kirst. Pamatė žmogus, kad genys nor jam alų paleistie* OPS 148. Pasakos moralas aiškus: nebūk piktas, žiaurus, nedaryk bloga jokiam, net ir menkiausiam padarui!

Bene patraukliausių su geniu susijusių motyvų galima aptikti melų pasakose. Štai kaip išmoningai šelmis melagis giriasi mikliai išgaudęs ir sudorojęs genio vaikus: *Aš tuoj į tą drevę įlindau, visus genelius išmušinėjau, nusipešiau, išsiskrodžiau, susikūriau ugnelę, nusiųvinau, išsikepiau ir suėdžiau* LPĮ II 127 Šiauliai. Žaižaruojanti melagių fantazija yra sukūrusi netgi drevės, genio tariamai iškapotos botkotyje – visiems juk žinoma, kokio „neapglėbiamo“ jis storumo! – motyvą: *Man bemiegant atlėkė genys iš girios, išskalė botkotyj skylę, susikrovė lizdą* LPĮ III 85 Griškabūdis. Žaibo greitumu toje nepaprastoje botkočio drevėje prasikala, užauga ir skraidyti išmoksta geniukai: *Prieinu prie botkočio – skylė ir giliau lizdas da šiltas, o geniukai jau nuo jaučių muses renka* LPĮ III 85 Griškabūdis.

Genio vaikų, kurių gūžtos vietą pats tėvas neatsargiai išduoda, motyvas pažįstamas ir paremijoms: *Kas genio vaikus žinotų, kad pats neklyksėtų* Jonas Jablonskis. Patarlė moko, kad pačiam reikia sugebėti patikimai saugoti savo paslaptis. Daugelis patarlių, kuriose minimas genys, remiasi šio paukščio apdarą nusakančių būdvardžių *margas, raibas* perkeltine reikšme „visoks, įvairus, sudėtingas“: *Genys margas, o žmonių gyvenimas bemargesnis* J; *Genys margas, svietas dar margesnis* Daukšiai; *Genys raibas – gegutė dar raibesnė, vargas sunkus – badas dar sunkesnis* KrVP Kaltinėnai. Iš mįslės teksto matyti, kad genys lyginamas su kitais gyvojo pasaulio atstovais, pasižyminčiais margumu: *Kap kazokas šoka, kap arklys žvengia, kap genys margas* (šarka) Mielagėnai. Kaip žinome, šarka vagilė dar ir puošėiva: ji dabinas baltomis ir juodomis plunksnomis. Šiuo atveju mįslė susideda iš kelių tradicinių palyginimų, kurių apibendrinimas – mįslės įminimas. Pats genelis mįslėse slypi po margo drabužio metafora: *Marga margutėlė šile pakabinta* (genys) TDr IX 164 Kūpiškis.

Akustiniu uoliojo miško darbininko „darbinės veiklos“ įspūdžiu remiasi gana sudėtinga mįslė, kurios keli skirtingi variantai verti dėmesio: *Stuobrys per visą svieta, genys per visą vieką kala, kala ir neprakala* (kelias ir arklys) Taurāgnai; *Eglė parvirto per visą svieta – genys genėjo per visą vieką* LTs V 638. Išradinga folklorinė metafora *medis*

¹Plg. priešingą senelio burtininko veiksmą, kuris paukštį vėl atverčia į žmogų: „Iki šiolei tu buvai genys – dabar vėl būk žmogus!“ GM 100.

(*eglė, stuobrys*) – *kelias* grindžiama erdvinių abiejų objektų savybių, pirmiausia ilgio ir formos, panašumu. Antroji šios mįslės metafora *medį kalantis paukštis (genys)* – *arklys* atsiradusi dėl arkliai ir genio keliamų garsų panašumo: arkliai kanopų kaukšėjimas greitai bėgant keliu tikrai savotiškai primena genio stuksenimą į nudžiūvusį stuobrį.

Genelio – darbininkėlio „morzės abėcėlės“ subtilybės bene geriausiai atsiskleidžia jo stuksenimo pamėgdžiojimuose, kuriuose netrūksta ištiktukų, rimuojamų su kaitomais žodžiais: *Čiaku, čiaku, viršum medžių kirsiu šaką!* TDr VI 257 Vadokliai; *Tak, tak, taku, medį plaku. Kai paplaksiu, kirmėlių rasiu!* LTs V 713 Kazlų Rūdą. Atkreiptinas dėmesys į abiejų pamėgdžiojimų fonetinę raišką: juose pagal tam tikrą tvarką kartojasi užpakaliniai balsiai *a* ir *u*, sprogstamieji priebalsiai *t*, *d*, *k*. Su genio veikla susijęs ir vienintelis autorei žinomas tikėjimas, kuriame figūruoja šis paukštis. Tikėjimas užrašytas Kūpiškio krašte: *Jei genys kala namų kertę, mirs tų namų šeiminkas* KS 252. Tai panašumo (similinės) magijos pavyzdys: matyt, įsivaizduota, kad paukštis tarsi savotiškai „griauna“ namus ir taip pranašauja jiems nelaimę. Genys pasirodo ir kituose smulkiosios tautosakos žanruose, pavyzdžiui, vaikų pajuokavimuose: *Juozapai seneli, sugauk man genelį. Aš genelį valgysiu, Juozapėlį garbysiu* LTs V 819 Mažeikiai.

Literatūra

- Butkus A. 1995: *Lietuvių pravardės*. Kaunas: Aesti.
Laurinkienė N. 1990: *Mito atšvaitai lietuvių kalendorinėse dainose*. Vilnius: Vaga.

Sutrumpinimai

- AM – Laima Burksaitienė, Danutė Krištopaitė (sud.). *Aukštaičių melodijos*. Vilnius: Vaga, 1990.
GM – . . . . .
J – Юшкевич А., 1897–1922: *Литовский словарь с толкованием слов на русском и польском языках*. СПб. – Петроград.
KltŽ – Angelė Vilutytė. *Kaltanėnų šnekos žodynas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008.
KrvP – Vincas Krėvė (sud.). *Patarlės ir priežodžiai* 1–3. Kaunas, 1934–1937.
KS – Elvyra Dulaitienė. *Kupiškėnų senovė*. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1958.
LLD – *Lietuvių liaudies dainynas* 1–23. Vilnius: LLTI, 1980–2011.
LPĮ – Jonas Basanavičius (sud.). *Lietuviškos pasakos juairios* 1–4. Vilnius: Vaga, 1993–1998.
LPP – Kazys Grigas (red.). *Lietuvių patarlės ir priežodžiai* 1–3. Vilnius: LLTI, 2000–2019.
LTR – Lietuvių tautosakos rankraštynas. LLTI rankraštiniai tautosakos rinkiniai.
LTs – *Lietuvių tautosaka* 1–5. Vilnius: LKLI, 1962–1968.
NS – *Lietuvių dainos ir giesmės šiaur-rytinėje Lietuvoje Dr. A. R. Niemi ir kun. A. Sabaliausko surinktos*. 1911.
O – Kajetonas Aleknavičius (Olechnowiczius) (1803–1874), jo raštai.
OPS – Jonas Basanavičius (sud.). *Ožkabalių pasakos ir sakmės*. Vilnius: LLTI, 2001.
TDr – *Tautosakos darbai* (tęstinis leidinys).
TŽ – *Tauta ir žodis*. Humanitarinių mokslų fakulteto leidinys 1–7. Kaunas, 1923–1931.
ŽT – Simonas Daukantas (red.). *Žemaičių tautosaka* 2. Vilnius: Vaga, 1984.

LINA RUTKIENĖ

Lietuvių kalbos institutas

Profesinio ugdymo mokyklų interneto svetainių kalbos apžvalga

Profesinio ugdymo mokyklos, kaip ir bet kurios kitos mokymo institucijos, interneto svetainė – svarbi informavimo apie profesinio kelio pradžią priemonė, komunikacinis kanalas, sujungiantis esamus ir būsimus mokinius, jų tėvus ir pedagogus. Kokybišką interneto svetainę turinti mokykla, gebanti pristatyti savo pranašumus, turėtų būti pastebimesnė ir patrauklesnė būsimiesiems mokiniams. Kartais sakoma, kad mokyklos interneto svetainė (ypač jos pagrindinis tinklalapis) – tai vizitinė kortelė, nuomonė apie mokyklą pirmiausia susidaroma iš jos. Atlikdama ne tik informacinę, komunikacinę, bet ir reprezentacinę bei poveikio funkcijas, ji gali sukurti patrauklų mokyklos įvaizdį, padėti pritraukti daugiau moksleivių. Tai ypač svarbu šiuo metu, kai viena švietimo politikos krypčių – konkurencijos tarp mokyklų formavimas.

Mokyklų interneto svetainėmis rūpinamasi valstybės lygiu: laikantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 18 d. nutarimu Nr. 480 patvirtinto (2018 m. gruodžio 15 d. atnaujinto) „Bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms ir mobiliosioms programoms aprašo“, valstybinės ir savivaldybių profesinio mokymo mokyklos turi turėti interneto svetaines. Šiame dokumente įstaigos interneto svetainė apibrėžiama kaip informacinių technologijų pagrindu veikianti informacinė sistema ar informacinės sistemos sudedamoji dalis (komponentė, posistemis), skirta informacijai apie įstaigos funkcijas, struktūrą, veiklą skelbti, asmenims skatinti aktyviai dalyvauti valstybės valdymo ar vietos savivaldos procese, įstaigos veiklos skaidrumui užtikrinti, viešosioms ir (arba) administracinėms paslaugoms elektroninių ryšių priemonėmis teikti. Apie kalbą dokumente sakoma, kad „įstaigos interneto svetainėje visa informacija pateikiama valstybine kalba“ (BRVS, 2018). Kaip matyti iš apibrėžties, svarbiausia interneto svetainių funkcija yra informacinė, taigi ir mokyklų interneto svetainėse pagrindinis dalykas – pateikti aktualią informaciją, kurios pagrindinės teminės grupės taip pat nurodomos minimajame dokumente. Tačiau kiekviena mokykla, norėdama aktualizuoti komunikacinę ir reprezentacinę funkcijas, gali savo svetainių struktūrą papildyti.

Šiame straipsnelyje pristatomas trumpas Lietuvos profesinio ugdymo mokyklų interneto svetainių kalbos tyrimas, atkreipiamas dėmesys į būdingiausias minimųjų svetainių kalbos trūkumus. Šių metų gegužės–birželio mėnesiais peržvelgtos 24 įvairių Lietuvos savivaldybių profesinio ugdymo mokyklų interneto svetainės, siekiant įvertinti jose vartojamą kalbą taisyklingumo požiūriu.

Daugumos profesinio ugdymo mokyklų interneto svetainių struktūra panaši: jose rasime informaciją apie mokyklą, jos veiklą, galėsime perskaityti pagrindinius do-

kumentus, naujienas, profesijų aprašus, susipažinti su sėkmės istorijomis, spustelėti aktualias nuorodas ir pan. Iš visos šios informacijos susidėlioja kiekvienos mokyklos paveikslas, matomas bet kuriam interneto vartotojui bet kuriuo metu. Nors dabartinių mokyklų interneto svetainės neįsivaizduojamos be vaizdo įrašų ir nuotraukų, tekstas vis dar tebėra svarbiausias dalykas. Todėl svetainėse vartojama kalba yra mokyklos įvaizdžio dalis, be to, iš jos vartotojai, galbūt ir nesąmoningai, mokosi lietuvių kalbos. Tyrėjai yra padarę išvadą, kad jauni suaugę žmonės internetu pasitiki labiau nei kitomis žiniasklaidos priemonėmis (Johnson & Kaye, 1998). Taigi norėtųsi, kad profesinio ugdymo mokyklų interneto svetainių lankytojai matytų kuo sklandesnę ir taisyklingesnę kalbą, kad ji būtų stilistiškai patraukli ir paveiki.

Kadangi, kaip jau kalbėta, svarbiausias profesinio ugdymo įstaigos interneto svetainės kūrėjų tikslas yra suteikti informaciją lankytojui, čia vyrauja oficiali, dalykiška kalba. Ji paprasta ir aiški, suprantama ir žmogui, nesusijusiam su konkrečia profesija, neišmanančiam specialiosios dalyko terminijos. Vis dėlto iš aptariamųjų svetainių tekstų, kuriuose ryškios komunikacinė, reprezentacinė ir poveikio funkcijos, tikėtumėmės savitesnio stiliaus, įdomesnės raiškos. Originalesnių, žaismingiau, kūrybiškiau išreiškiančių poveikio funkcijų sakinių randame Kauno taikomosios dailės mokyklos interneto svetainėje, pavyzdžiui: *Išmokite lipdyti, žiesti, dekoruoti, glazūruoti, degti keraminius dirbinius ir mūsų akyse Jūsų rankos sukurs autentiškus puodelius, žvakides, lėkštes, vazas... Jūs tikrai tai galite, juk ne šventieji puodus lipdo*. Kūrybiškas raginimas rinktis būtent šią mokyklą atspindi jos veiklos specifiką, yra puikiai pagrįstas.

Apskritai profesinio ugdymo mokyklų interneto svetainių kalba yra gana taisyklinga, dažniausiai parenkamos tinkamos, lietuvių kalbos sistemą atitinkančios leksinės, morfologinės ir sintaksinės raiškos priemonės. Bene mažiausiai kalbamosiose svetainėse pastebėta stiliaus trūkumų. Pagirtinas kalbos grynumas: vengiama įmantrauti tarptautiniais žodžiais ar naujosiomis anglybėmis – dažniausiai pirmenybė teikiama savakilmiams, aiškios motyvacijos žodžiams. Vis dėlto norėtųsi atkreipti dėmesį į dažnesnius, įvairių mokyklų interneto svetainių kalbai būdingus trūkumus. Kiekybiniu požiūriu pirmiausiai reikėtų skirti dvi klaidų grupes: rašybos klaidas ir terminų klaidas.

1. **Rašyba.** 2022 m. išleistas išsamus Valstybinės lietuvių kalbos komisijos patvirtintas leidinys „Lietuvių kalbos rašyba. Taisyklės, komentarai, patarimai“. Jame pateikta įvairiausių rašybos aktualijų, tarp jų ir datos rašymo. Svetainių apžvalga rodo, kad tekstų autoriai tam turėtų skirti daugiau dėmesio. Dažniausias trūkumas – prieš dieną nurodantį vienaženklį skaičių rašomas nulis: **2023 birželio 05** (=2023 m. birželio 5 d.); **Vasario 02 d.** (=Vasario 2 d.) *centro merginų stalo teniso komanda dalyvavo Lietuvos profesinio mokymo įstaigų mokinių finalinėse stalo teniso varžybose*; **Birželio 05 d. – birželio 09 d.** (=Birželio 5–9 d.); **kovo 01 – 10 d.** (=kovo 1–10 d.). Kaip matyti iš paskutinio pavyzdžio, pravartu prisiminti ir brūkšnio bei brūkšnelio rašymo rekomendacijas. Apimties brūkšnys (ilgasis) turi būti rašomas be tarpų „tarp

dviejų ar daugiau skaitmenų, žyminčių pradinę ir galinę laiko, kiekio, eilės, vietos ir pan. ribas, [...] [ir] tarp skaitmenų, žyminčių apytikslių skaičių, kiekį, dydį“ (LKR 239). Taigi taisytina: **1. pamoka 8.00 – 8.45** (=1 pamoka: 8.00–8.45); **0,4 – 35 kV įtampa** (=0,4–35 kV įtampa); **2022–2023 m.m.** (=2022–2023 m. m.); **I – IV** (=I–IV); **2022/2023 m.m.** Mokinių tarybos veiklos programa (=2022–2023 m. m. Mokinių tarybos veiklos programa).

Kita dažna profesinio ugdymo mokyklų interneto svetainių kalbos problema – netaisyklingas simbolinių pavadinimų rašymas. Simboliniai įmonių, įstaigų, organizacijų, komandų pavadinimai, sudaryti iš lietuviškų ar mišriosios kilmės žodžių, rašomi kabutėse. Bet kabutės būna netinkamos ar parašytos netinkamoje vietoje, pavyzdžiui: *Amatų mokykla „Sodžiaus meistrai“* – tai nevalstybinė profesinė mokykla (=Amatų mokykla „Sodžiaus meistrai“ – tai nevalstybinė profesinė mokykla); UAB *„Ūkininko rojus“*, IĮ *„Pilies skliautai“* (=UAB „Ūkininko rojus“, IĮ „Pilies skliautai“). Tiesa, simboliniai pavadinimai gali būti išskiriami ne tik kabutėmis, bet ir kitu šriftu. Tačiau išskyrimo nereikėtų dvigubinti, pavyzdžiui, simbolinio pavadinimo nereikėtų išskirti ir kabutėmis, jei tas pavadinimas jau parašytas visomis didžiosiomis raidėmis: *fotografijų paroda „SPALVOS ZONA“* (=fotografijų paroda „Spalvos zona“ / SPALVOS ZONA).

Vis dėlto minėti trūkumai nėra būdingi – kur kas daugiau yra iš kitų kalbų atėjusių simbolinių pavadinimų rašybos bėdų. Ypač tai pasakytina apie kompiuterinių sistemų ir programų, žaidimų interneto sistemų, naršyklių, socialinių tinklų ir gaminių pavadinimus. Jų dažnai nelinkstama iš viso kaip nors išskirti, pavyzdžiui: *Renkantis JavaScript programuotojo modulinę mokymo programą* (=programavimo kalbos „JavaScript“ programuotojo modulinę mokymo programą) *organizuojamas specifinių žinių patikrinimas*; *Išmoksi dirbti Corel Draw grafine programa* (=grafine programa „Corel Draw“); *galėsite išbandyti populiarų žaidimą Minecraft* („Minecraft“); *Centre virtuvės aprūpintos Sous Vide cirkulatoriais, pažangia Pacojet įranga* (=Centro virtuvėse yra cirkulatoriai „Sous Vide“, įdiegta pažangi įranga „Pacojet“).

Dar viena (apskritai aktualėjanti) problema – vengimas linksniuoti simbolinius pavadinimus, kai prieš juos nėra gimininių žodžių, pavyzdžiui, *Programos tikslas – parengti Java* (=„Javos“ / programavimo kalbos „Java“) *programuotoją*. Kartais gimininiai žodžiai nukeliami po simbolinio pavadinimo, tačiau pats pavadinimas išlieka vardininko linksnio, nors turėtų būti vartojamas kilmininko linksniu: *Gegužės 31 d. kviečiame visus į „Meno popietę“ renginį* (=į „Meno popietės“ renginį / į renginį „Meno popietė“), *vykstantį KTDM vidiniame kiemelyje*.

Dviejose interneto svetainėse pastebėta, kad keliažodžio tiesioginės reikšmės pavadinimo visi žodžiai pradedami didžiąja raide (kaip anglų kalboje), pavyzdžiui, *Elektrėnų Profesinio Mokymo Centras* (=Elektrėnų profesinio mokymo centras).

Nemažai profesinio ugdymo mokyklų mokymo procese naudojami mokymosi sistema MOODLE. Šis raidinė santrumpa yra angliško pavadinimo *Modular Object Oriented*

Distance Learning Environment akronimas, ir nors jis savo fonetiniais požymiais panašus į anglišką žodį, tekste MOODLE reikėtų rašyti kaip santrumpą, t. y. ne *Moodle* ar „*Moodle*“. Beje, dažniausiai užduodamų klausimų santrumpa rašytina be taškų po raidžių – *DUK* (ne *D.U.K.*).

2. **Terminai.** Peržvelgus profesinio ugdymo mokyklų interneto svetainėse vartojamus terminus, pirmiausia derėtų kalbėti apie tarptautinių prepozicinių sietinių kamienų vartojimo problemą. Sietiniai kamienai *audio-*, *foto-*, *mikro-*, *video-* ir pan., neturintys gramatinių požymių, neturėtų būti vartojami kaip savarankiški žodžiai – juos reikia keisti gramatinius požymius turinčiu žodžiu arba prijungti prie kito žodžio. Aptariamiosiose svetainėse juos dažnai matome vartojamus kaip atskirus žodžius, pavyzdžiui: *pažintinis video*, *video apie mokyklą*, *video apie profesinio mokymo programas* (=vaizdo filmukas / videofilmukas); *radio reklama* (=radioreklama; radijo reklama); *Audio Dovana* (=audiodovana); *foto nuotraukų galerija*, *foto galerija* (=nuotraukų galerija). Terminas *tinklalapis* yra sistemiškesnės darybos nei *tinklapis*, taigi pirmenybė turėtų būti teikiama *tinklalapiui*, be to, nederėtų šio termino vartoti *internetu svetainės* reikšme. Kiti interneto svetainėse pasitaikantys taisytiniai terminai: *daugiafunkcinis* (=daugiafunkcis) *centras*; *keramikiniai* (=keraminiai) *dirbiniai*; *aliuminės* (=aliumininės) *sistemos*; *studentų įsiskolinimai* (=skolos); *elektrosaugos pagrindai namų ūkyje* (=saugos nuo elektros namų ūkyje pagrindai).

Dvižodžių terminų rūši žymintys dalyviniai ir būdvardiniai dėmenys dažniausiai būna įvardžiutinės formos. Be abejo, kartais įvertinti, ar reikalinga įvardžiutinė forma, ar šalutinis termino dėmuo reiškia nekintamą, nuolatinę apibrėžiamojo objekto ypatybę, gali būti sudėtinga, todėl interneto svetainių kūrėjams ar už informacijos viešinimą atsakingiems asmenims pravartu termino paieškoti Lietuvos Respublikos terminų banke (eLRTB). Keletas šiuo požiūriu tikslintinų profesinio ugdymo interneto svetainėse pastebėtų terminų: *atvira* (=atviroji) *pamoka*; *formalus* (=formalusis) *profesinis rengimas*; *greito* (=greitojo) *maisto gamintojas*; *fiksuoto* (=fiksuotojo) *ryšio operatorius*; *neformalus* (=neformalusis) *ugdymas*.

Profesinio ugdymo mokyklų interneto svetainėse pastebėta nemažai substantyvizacijos atvejų. Beveik visi jie susiję su asmenų pavadinimais, tiesa, nebūtinai šie žodžiai eina terminais. Substantyvai terminai ar jų dėmenys paprastai siejami su oficialiąja terminų daryba, jų fiksavimu žodynuose, pavyzdžiui, *suaugusiųjų mokymas*, *pėsčiųjų tiltas*. Tačiau kalbamosiose interneto svetainėse gausu daiktavardiškai vartojamų būdvardžių ir dalyvių, kurie sietini su daiktavardžio praleidimu pasakymo trumpumo sumetimais (veikiausiai juos reikėtų laikyti kontekstiniais substantyvais). Kartais jie turi įvardžiutinę formą, o kartais yra paprastosios formos: *Mokymo sutarčių su pakviestaisiais mokytis sudarymas*; *Kaip reikia elgtis, turėjus kontaktą su užsikrėtusiuoju COVID-19*; *Informacija stojantiems, besimokantiems* (=stojantiems, stojantiems asmenims; mokiniams, besimokantiems asmenims); *Visi bendrabučio pageidaujantys* (=pageidaujantys asmenys).

3. **Žodžių reikšmės.** Profesinio ugdymo mokyklų interneto svetainėse netinkama reikšme vartojamų žodžių pastebėta nedaug, be to, tie patys žodžiai gana retai vartojami keliose svetainėse, dažniau kartojasi vienos kurios nors svetainės tekstuose. Pavyzdžiui: *Masažuotojas turi **žinoti** (=turėti) dokumentų rengimo, tvarkymo ir apskaitos pagrindus; Kosmetikas turi **žinoti** (=išmanyti) įvairaus amžiaus žmonių fiziologiją; Informacija pateikiama **sekančiame** (=kitame) dokumente; Mokykla **ruošia** (-rengia) darbo rinkoje paklausą turinčius kvalifikuotus darbininkus; Tradicinė tekstilė, **persipynusi** (=susipynusi) su šiuolaikinės tekstilės tendencijomis, leidžia kurti originalius dirbinius; **Atmintukai** (=Atmintinės), kaip reikia elgtis, turėjus didelės rizikos kontaktą su užsikrėtusiuoju COVID-19 liga ugdymo įstaigoje; Mokymės kurti mobiliąsias **aplikacijas** (=programėles).*

4. **Skyryba.** Skyrybos klaidų daugiausia vartojant prijungiamųjų sakinių šalutinius dėmenis ir išplėstinius dalyvinius ir būdvardinius pažyminius. Kad tai yra šalutinis dėmuo, dažniausiai neatpažįstama, kai jis prasideda jungtuko funkciją atliekančia dalelyte ar: *Dažnai galėtume užduoti klausimą[,] ar patrauklus yra profesinis mokymas Lietuvoje; Atlikę testą galite sužinoti[,] ar turite pakankamai teorinių žinių.* Išplėstinių dalyvinių ar būdvardinių pažyminių po pažymimojo žodžio pradžia tekstų autorių dažniausiai atpažįstama, tačiau kartais jiems sunkiau rasti, kur ta skirtina sakinio dalis baigiasi: *Asmuo, įgijęs dažytojo, plytelių klojėjo, tinkuotojo kvalifikacijas[,] galės dirbti statybos įmonėse arba vykdyti individualią veiklą; Sudaryti sąlygas Raseinių rajono ir aplinkinių rajonų jaunimui, turinčiam nebaigtą pagrindinį, pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą[,] įgyti profesines kvalifikacijas.*

Klystama rašant konstrukcijas, prasidedančias prielinksniu *dėl*. Pastebimas polinkis prieš *dėl* rašyti kablelį net tada, kai juo pradedama paprasta, pagal jokiais skyrybos taisykles neskirtina aplinkybė ar pažyminy, pavyzdžiui: *Dėl šios priežasties, [kablelio nereikia] dalis moksleivių renkasi mūsų mokyklą; Plungės technologijų ir verslo mokyklos bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo vykdymo tvarkos aprašas, [kablelio nereikia] dėl COVID-19 viruso valdymo.*

5. **Padalyvis.** Profesinio ugdymo mokyklų interneto svetainėse viena aktualiausių taisyklingumo požiūriu kalbos dalių yra padalyvis – jį vartojant ne visada pavyksta išvengti klaidų. Būdingiausia klaida – kai padalyvis asmeniniuose sakiniuose vartojamas to paties veikėjo šalutiniam veiksmui reikšti, pavyzdžiui: *Bibliotekoje skaitytojai gali [...] konsultotis **dirbant** (=dirbdami) kompiuteriu ar kita skaitykloje esančia technika; **Baigus** (=Baigę) II gimnazijos klasę (10 klasių) mokiniai įgis pagrindinį išsilavinimą ir toliau tęs profesinio mokymo programą; **Vadovaujantis** (=Vadovaudamiesi) Lietuvos kelių policijos tarnybos pateikta nuomone [...] pateikiame informaciją norintiems vairuoti keturračius motociklus ir motorines roges.*

Iš neilgos apžvalgos matyti, kad iš esmės Lietuvos profesinio ugdymo mokyklų interneto svetainių kūrėjams rūpi lietuvių kalbos taisyklingumas, jie gana atsakingai žiūri į viešinamus tekstus, nors visiškai išvengti klaidų nepavyksta. Tekstų autoriams

ir asmenims, atsakingiems už interneto svetainių kalbą, vertėtų daugiau dėmesio skirti datos, simbolinių pavadinimų rašybai, šalutinių dėmenų ir išplėstinių pažyminių skyrybai, padalyvio vartosenai asmeniniuose sakiniuose, terminus tikrintis Lietuvos Respublikos terminų banke.

Literatūra

- BRVS – *Bendrijų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms ir mobilioms programoms aprašas*. Patvirtinta 2003 m. balandžio 18 d. Nr. 480, nauja redakcija 2018 m. gruodžio 15 d., Nr. 1261, prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.209540>
- Johnson T. J. & Kaye B. K. 1998: Cruising Is Believing?: Comparing Internet and Traditional Sources on Media Credibility Measures, *Journalism and Mass Communication Quarterly* 75 (2), 325–340.
- eLRTB – Lietuvos Respublikos terminų bankas, prieiga internete: <https://terminai.vlkk.lt/>
- eVLKKB – Valstybinės lietuvių kalbos konsultacijų bankas, prieiga internete: <https://www.vlkk.lt/konsultacijos>
- LKR – *Lietuvių kalbos rašyba. Taisyklės, komentarai, patarimai*. Parengė Rasuolė Vladarskienė ir Palmira Zemlevičiūtė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2002.

Aktualijos	Sanskritas ir lietuvių kalba
-------------------	-------------------------------------

Liepos 22 d. Rūsneje Vilniaus universiteto Azijos ir transkultūrinių studijų instituto lektoriui, sanskritologui Vyčiui Vidūnui įteikta premija už Lietuvos ir Indijos draugystės stiprinimą.

Apdovanojimas už Lietuvos ir Indijos ryšių skatinimą teikiamas jau penktą kartą. Laureatą atranka visuomeninė asociacija Lietuvos ir Indijos forumas. Premija Vyčiui Vidūnui skirta už lyginamąjį žodyną „Sanskrito–lietuvių vėrinys“ (LKI leidykla, 2017).

Kviečiame paskaityti Jolantos Zabarskaitės pokalbį su autoriumi, vykusį Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos „Kalbos klube plus“¹.

Jolanta Zabarskaitė. Kalbamės apie sanskritą. Kodėl? Todėl, kad ši kalba yra vienas iš mūsų nacionalinio naratyvo elementų, turėjusių nemažą reikšmę tautiniam Lietuvos atgimimui. XIX a., lyginamosios kalbotyros klestėjimo laikotarpiu, lietuvių kalba dėl savo panašumo į sanskritą tapo tyrimo ir dėstymo objektu prestižiškiausiuose Europos universitetuose, o žymiausi to meto indoeuropeistai važiavo į Mažąją ir Didžiąją

¹ „Kalbos klubas plus“ yra jau trejus metus Jolantos Zabarskaitės, Martyno Mažvydo bibliotekos Dokumentinio paveldo tyrimų departamento Lituanistikos skyriaus vyriausiosios metodininkės tyrėjos, rengiamas pokalbių laidų ciklas, skirtas pasaulio kalboms, raštijoms, rašto sistemoms. Daug dėmesio skiriama kalbų ir jomis reprezentuojamų kultūrų sąsajoms su lietuvių kalba, kultūra, istorija. Laidų įrašus galima rasti Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos „Youtube“ kanale.

Vyčio Vidūno asmeninio albumo nuotr.

Lietuvą rinkti lietuvių kalbos duomenų ir jos mokytis. Tuo laikotarpiu atsirado garsioji prancūzų kalbininko Antuano Mejė (Antoine Meillet) frazė, kurią persakome Lietuvos bičiuliams visame pasaulyje: jei norite išgirsti, kaip kalbėjo daugelio Europos tautų protėviai indoeuropiečiai, turite atvažiuoti į Lietuvą ir pasiklausyti, kaip kalba lietuviai valstietis.

Norėčiau pradėti nuo klausimo: kokį kelią teko nueiti, kad mes Lietuvoj turėtume tokį specialistą, kuris jau daug metų tiria ir propaguoja sanskritą, supažindina žmones su šia kalba ir jos moko?

Vytis Vidūnas. Visada domėjausi klasikinėmis kalbomis. Vilniaus universiteto Filologijos fakultete studijavau lietuvių kalbą ir literatūrą. Buvo ir klasikinės filologijos specializacija. Šviesaus atminimo profesorius Vytautas Mažiulis vedė sanskrito kursą, ir aš nuėjau. Baigiantis studijoms man pasiūlė važiuoti į Maskvos orientalistikos institutą studijuoti sanskritą (sovietmečiu tik Maskvoje buvo vienintelė galimybė pasimokyti rimčiau visų šitų dalykų). Sutikau ir septynerius metus ten studijavau sanskritą, paskui grįžau, pradėjau dėstyti VU ir iki šiol dėstau – ir sanskritą, ir senąją Indijos literatūrą, ir kitus dalykus, daugiau ar mažiau susijusius su sanskritu. Turiu pasakyti, kad sanskritas VU buvo dėstomas ir iki Vytauto Mažiulio: jį pokariu dėstė Klasikinės filologijos katedros docentas Ričardas Mironas. Taigi domėjimasis sanskritu Lietuvoje nėra naujas. Turiu visą būrį kolegų, žmonės dirba šioje srityje, ir tai džiugina.

Jolanta Zabarskaitė. Esi pasakojęs labai gražią istoriją apie profesorių Donatą Sauką ir save.

Vytis Vidūnas. Profesorius Donatas Sauka pirmame kurse dėstė mums tautosaką. Vidury semestro jis rengdavo tókius pasikalbėjimus, vadinamuosius kolokviumus. Buvo pirmas toks pasikalbėjimas su dėstytoju, ir Sauka, tiesiog pasižiūrėjęs į mano pavardę, pasakė: „Ai, Vidūnas. Na, tai tau, Vidūnai, tiesiai į Indiją važiuot.“ Taip mane, matyt, šiek tiek ir nukreipė.

Jolanta Zabarskaitė. Kodėl mes šitaip iškeliamo šitą seną vedų kalbą mūsų, lietuvių, kultūroje? Kodėl būtent ši kalba mums tokia svarbi ir mes ją dažnai mėgstame minėti, kai kalbame apie lietuvių kalbos vertę?

Vytis Vidūnas. Labai gerai žinomas mitas ne mitas, bet tam tikras lietuviškasis naratyvas, kad lietuviai kalba beveik sanskritu ir nuvažiavę į Indiją gali susikalbėti be vertėjo. Toks požiūris atsirado dar XIX a., ir tai yra susiję su lyginamąja kalbotyra. Labai drąsiai galiu pasakyti, kad sanskrito atradimas ir atvėrimas Vakarų Europai davė didelį impulsą lyginamosios kalbotyros studijoms, nes nuo tada, kai buvo atskleista sanskrito giminystė su Vakarų Europos kalbomis, lyginamoji kalbotyra ir pradėjo plėtotis. Su lyginamosios kalbotyros pradžia susiję garsūs mokslininkai Francas Bopas (Franz Bopp) arba vėliau tuos darbus tęšęs Augustas Šleicheris (Schleicher). Šie filològai esmiškai paklojo pagrindus lyginamajai indoeuropiečių kalbotyrai, pradėjo senųjų kalbų ir archajiškesnių formų lyginimą. Ir buvo atrasta, kad Europoje, tokiaime, sakysime, pakraštyje (tuo metu tai buvo Europos užkampis) yra tauta, kuri iki šiol šneka kalba, savo gramatine struktūra, jau nekalbant apie leksiką, labai artima senovės kalboms. Tad Francas Bopas padėjo lietuvių kalbai pakliūti į mokslinę vartoseną. Tai buvo geras indoeuropiečių kalbų specialistas, įsitraukęs į rimtus kalbų lyginimus. Paprastai tuo laikotarpiu filològams buvo įprasta mokėti klasikinės kalbas – senąją graikų, lotynų, mokėti sanskritą (turėti bent pagrindus), na, ir mokėti lietuvių kalbą. Čia priminsiu, kad ir vienas garsiausių XX a. indoeuropeistų Vladimiras Toporovas laisvai kalbėjo lietuviškai. Kalbų lyginimams tai buvo svarbu.

Tad žinia apie ypatingą lietuvių kalbą atsirado ir pasklido pirmiausia per mokslą, kultūrą. Sakyčiau, kad kalbų lyginimai padėjo klostytis tam lietuviškajam identitetui, kuris atvedė mus į nacionalinės valstybės susiformavimą XX a. pradžioje. Santykis su sanskritu padėjo formuoti lietuviškąją savivoką, tai buvo svarbus savivokos elementas ir šio reiškinių atgarsius iki šiol jaučiame net buitiniu lygmeniu. Gal specialistai į tai žiūri su šypsena, bet man, kaip žmogui, kuris domisi kultūrų istorija, ta sąsaja yra graži – kad žmonės apie tai galvoja, pabrėžia, kad mes esame susiję su Indija (atrodo labai romantiška, tiesa?), ir taip iškelia savo, bet visų pirma – kalbos savivertę. Aš manau, kad lietuvių kalbą išties reikia puoselėti ir saugoti, jinai tikrai verta.

Jolanta Zabarskaitė. Kodėl apskritai Europoje taip susidomėta sanskritu? Europos kultūrai svarbios buvo graikų, lotynų kalbos, ir štai staiga Viljamas Džonsas (William

Jones) atkreipė dėmesį į sanskritą, ir visa Europa pradėjo sanskritą studijuoti, jo mokytis. Kam Europai tai reikalinga?

Vytis Vidūnas. Yra toks įvadinis kursas, per kurį su studentais kalbam, kodėl Europoje buvo domimasi Pietų Azija ar Indija. Priminsiu, kad sanskrito atradimas mokslui išties susijęs su Viljamo Džonso vardu. Tai buvo britų kolonijų valdininkas, dirbęs Indijoje pačioje XVIII a. pabaigoje ir pradėjęs Indijos mokslinių tyrinėjimų tradiciją. Jis įkūrė ir pirmąją mokslinę Bengalijos–Azijos draugiją Kalkutoje, kolonijų centre, taip pat studijavo sanskritą, atliko vertimų. Sanskrito panašumas į klasikinės kalbas jau iki jo buvo pastebėtas misionierių, kurie dirbo Indijoje, o misionierių veikla visada būdavo susijusi su kalbų studijavimu. Džonsui priklauso aiškiai išreikšta mintis, kad sanskrito gramatinės formos, jau nekalbant apie leksiką, labai artimos klasikinių kalbų – lotynų ir senovės graikų formoms. Antra labai svarbi Džonso mintis, kad tarp šių kalbų yra genetinė sąsaja. Tai buvo visiškai nauja mintis.

Prieš mūsų pokalbį varčiau Umberto Eko (Eco) knygą „Tobulos kalbos paieškos Europos kultūroje“. Ant jos viršelio pavaizduotas Babelio bokštas. Tai atspindi kalbų įvairovės suvokimą iki XVIII a. pabaigos. Pagrindinė kalbų suvokimo teorija buvo biblinės kilmės: Viešpats Dievas sumaišė kalbas, kad žmonės neišpuiktų ir nepradėtų statyti to bokšto iki dangaus. Tekstuose, aišku, viskas sudėtingiau, bet populiarai samprata būtent tokia. Tai, kad kažkur Indijoje (priminsiu, kad požiūris į tolimų kraštų gyventojus tuo metu buvo, švelniai tariant, nelabai palankus, jie buvo laikomi tarsi žemesniais žmonėmis) yra kalba, artima klasikiniams kalboms, kurios tuo metu buvo laikomos tobulybės etalonu, buvo didžiulis atradimas. Tai inspiravo mokslinius tyrimus. Viljamo Džonso bendražygiai grįžo į Europą ir pradėjo mokytis sanskrito Didžiojoje Britanijoje, paskui tos studijos išplito Prancūzijoje, Vokietijoje. XIX a. I pusėje visur buvo steigiamos sanskrito katedros. Technologine prasme XIX a. buvo mechanikos amžius – labai daug mašinų sukonstruota, labai daug nuveikta technikos pažangai, bet humanitarinių mokslų srityje, galėčiau drąsiai sakyti, XIX a. buvo lingvistikos amžius, ypač jo pradžia, nes sanskrito studijos labai daug davė Vakarų Europos kultūrai – buvo susimąstyta apskritai apie žmonijos sąsajas, apie žmonijos kilmę. Taip atsirado ir *indoeuropiečių sąvoka*, tiesa, ji iš pradžių buvo formuluota kaip *indogermanų*, bet vėliau paplėsta, nes ne tik germanai, bet ir kitos Europos tautos yra genetiškai susijusios. Tai pradėjo formuoti tam tikrą kultūrinę vienovę ir prisidėjo prie Europos identiteto sampratos.

Jolanta Zabarskaitė. Pakalbėkim apie patį sanskritą: kuo ši kalba tokia artima lietuvių kalbai ir ar tik lietuvių? Kuo čia išskirtinė mūsų lietuvių kalba?

Vytis Vidūnas. Iš karto atsakysiu – aišku, kad sanskritas artimas ne tik lietuvių kalbai. Mokslininkai randa daug sąsajų ir su slavų kalbomis.

Tai senoji indoeuropiečių kalba, senoji Indijos kultūros kalba. *Sanskritas* reiškia „sukurtas“. Kitaip negu tos kalbos, kurios vadinamos mirusiomis, kuriomis jau niekas nekalba (tarkim, lotynų kalba kalbėta, paskui kalbėtojų neliko, bet iš šios kalbos kilo daug kitų kalbų), atliko sanskritas Indijoje kultūrinę funkciją. Tai yra senovės Indijos kultūros žmonių, kurie dirbo su tekstais, sukurta tam tikra, galima sakyti, elitinė kalba būtent šitiems tekstams kurti, perduoti ir saugoti. Tokia ji yra ir dabar, nors gyvuoja ir šnekamasis sanskrito variantas.

Dėl artimumo lietuvių kalbai – taip, pirmiausia žmonėms krinta į akis žodžiai, nes tokie panašumai lengviausiai pastebimi. Lietuvių *dievas* – sanskrito *devas*, *dūmas* – *dhumas*, *ugnis* – *agnis*... Tokių leksinių sąsajų galima rasti daugiau kaip kelis šimtus. Juos gali atpažinti bet kuris lietuvis tiesiog iš klausos, be specialių lingvistinių rekonstrukcijų. Tai, aišku, dar labiau sužadina domėjimąsi. Bet galima rasti ir gramatinių sąsajų, struktūros sutapimų. Pavyzdžiui, žodžio *dievas* daugiskaitos įnagininkas lietuviškai yra *dievais*, sanskrite būtų *devais*. Lietuvių kalba turi tik vienu linksniu mažiau negu sanskritas. Daugybę panašumų, sutapimų atidus tyrėjas gali rasti ir veiksmažodžių sistemoje.

Šios dvi kalbos lingvistams svarbios iki šiol, jų duomenimis nuolat remiamasi lyginiuose, moksliniuose tyrimuose, tai skatina ir visuomenės domėjimąsi, nes tai, ką daro mokslininkai, paprastai domina ir visuomenę. Ir aš džiaugiuosi, kad žmonės domisi.

Jolanta Zabarskaitė. Trupučiuką pasvajokim, eikim iš akademinės aplinkos į poeziją. Štai čia Lietuva, o ten kažkur toli toli Indija, ir tarp jų – tokie plika akimi matomi ryšiai. Kaip tai galėtų prisidėti to, kad lietuvių kalba būtų labiau matoma pasaulyje? Ir ką tai reikštų poetinėje plotmėje, kaip mes tai galėtume interpretuoti? Kiek čia yra erdvės mūsų kūrybai? Ką apie tai manai?

Vytis Vidūnas. Atvirai sakant, niekada negalvočiau... Poetine prasme mūsų ryškiausių poetų šitais žaismais būdavo pasinaudojama. Man atrodo, ir šviesaus atminimo Sigitas Geda mėgdavo tai parodyti. Labai vertinu ir Kornelijaus Platelio kūrybą, jis, pasinaudodamas kitų kalbų vertimais, yra vertęs vedų himnus. Alfonsas Bukontas yra atlikęs poetinį „Bhagavadgytos“ vertimą. Žodžiu, poetai šiomis sąsajomis naudojasi. Kūryba gali būti įvairi, pastaruoju metu ir dailininkai sanskritą atranda, žaidžia, jiems įdomu sanskrito rašmenys. Kūrybinis vyksmas nesiliauja, įvairiūs erdvės meninėms interpretacijoms tikrai yra.

Jolanta Zabarskaitė. O šitas mano klausimas tikrai nėra skirtas mokslinei diskusijai, bet kaip tau atrodo: mes turim tą garsųjį žodį sanskritiškąjį *om*, arba *aum* – ką jisai reiškia? Paskui pasakysiu, kodėl to klausiu.

Vytis Vidūnas. Jeigu kalbėtume apie reikšmę, *om* leksinės reikšmės neturi, tai sakralus skienuo, kuris įprasmina visatą: tardami *om* tarsi rezonuojame su visata. Sukurta

įvairių mistinių šito žodžio aiškinimų, daug tekstų, netgi viena iš upanišadų – senovės Indijos svarbių filosofinių ir religinių tekstų (juos yra vertęs kolega Audrius Beinočius) – skirta išimtinai šitam sakraliam skiemeniui. Taigi *om* yra tarsi koncentruota visatos išraiška.

Jolanta Zabarskaitė. Kodėl šito paklausiau? Lietuvių kalboje yra žodis *omuo*, kuris reiškia protą, bet tai nėra tas protas, kuris reiškia supratimą. Žodžiu, mes turime tam tikrą įdomią opoziciją: *omuo*, *turėti omenyje* ir turime žodį *protas* – koks jų abiejų semantinis santykis? Ar negalėtume imti ir poetiškai susieti, kad tas *omuo* yra susijęs su tuo dieviškuoju konstruktū, kuris yra mūsų galvose? Ir apskritai ar galima sieti šiuos du žodžius? Kaip tau atrodo?

Vytis Vidūnas. Sieti galima viską... ypač meninėj kūryboj, žaidžiant simboliiais, prasmėm... Aišku, yra tam tikros ribos. Dėl *omuo* ir *om*? Nekalbėsime apie etimologiją, bet kalbant apie tam tikrą poetinį sąskambį, aišku, kad kur nors tekstuose tai gali nuskambėti. Tiesa, mano, tyrėjo, žvilgsniu *omuo* daugiau atitiktų tai, kas sanskrite įvardijama kaip *ātman* – individualus dvasinis pradas, kuris yra kiekviename iš mūsų. Prasmė *omuo*, matyt, būtų artimesnė žodžiui *ātman*. Sakyčiau, kad *om* ir *omuo* – tai kūrybiniai žaidimai.

Jolanta Zabarskaitė. Mūsų pokalbio tikslas ir yra kalbėti ne tik apie rimtus dalykus, kaip turėtume žiūrėti į kalbas, į kalbų sąsajas, į kalbų įtakas. Galime žiūrėti moksliniu žvilgsniu – tai suteikia mūsų mąstymui pagrindą. Bet visada reikia žinoti, kad kalbos yra ir be galo stiprus kūrybos šaltinis, jose yra daugybė elementų, tarp jų žaidybinių, kurie gali skatinti fantaziją, meninius impulsus, o meniniai impulsai, fantazija, savo ruožtu gali skatinti pažinimą, susidomėjimą, motyvaciją pamėgti kalbas ir kalbotyrą.

Iššifravo RIMA MAŽEIKIENĖ,
parengė RITA URNĖŽIŪTĖ

Pedagogo užrašai	Akšę manęspi!
-------------------------	----------------------

Kaip greitai apsisuka metų vežimo ratas... Konkūrsas „Lietuviškos istorijos: pasakojimai apie kalbą“ surengtas jau trečiąkart. Esame dėkingi idėjos sumanytojams: Lietuvių kalbos draugijai, „Lituanistų sambūriui“, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutui bei rėmėjai Valstybinei lietuvių kalbos komisijai.

Konkūrso tikslai: 1) skatinti Lietuvos visuomenę, užsienyje gyvenančius lietuvius, taip pat kitakalbius Lietuvos gyventojus ir užsieniečius, besimokančius lietuvių kalbos, apmąstyti ir atskleisti savo asmeninį santykį su lietuvių kalba, domėtis lietuvių

kalbos būkle, raida ir perspektyvomis; 2) skatinti kūrybinę raišką. Darbų laukiama ir iš Lietuvos, ir iš užsienio lietuvių bendruomenių, skiriamos dvi dalyvių grupės: mokiniai (5–12 kl.) ir suaugusieji. Konkūrsui pateikiamas darbas – laisvos formos rašytinis niekur anksčiau neskelbtas vienas tekstas. Darbų vertinimo kriterijai – originalumas, kūrybiškumas, šiuolaikiškas požiūris į kalbą, jos galimybes ir perspektyvas. Pradžiai paskelbta balandžio 5 d., darbų laukta iki gegužės 31 d., baigiamasis renginys įvyko birželio 26 d. Lietuvių literatūros ir tautosakos institute.

Baigiamąjį renginį vedė mokytoja Irena Baltakienė, dalyvius sveikino LLTI direktorė, „Lituanistų sambūrio“ valdybos pirmininkė Aušra Martišiūtė-Linartienė, VLKK pirmininkė Violeta Meiliūnaitė, LKD valdybos pirmininkė Vilma Zubaitienė.

Aušra Martišiūtė-Linartienė kalbėjo: „Džiaugiuosi, kad vėl susirinkome Vileišių rūmuose, nes pasakojimai apie kalbą labai susiję su šiais rūmais, jų archyvais. 1904 m. čia įsikūrusi Vileišių šeima rūpinosi kalba, tautosaka, literatūra, menais ir daugybe kitų Lietuvai ir Vilniui svarbių dalykų. 1907 m. čia persikraustė Lietuvių mokslo draugija. Abiejuose LLTI pastatuose saugomi didžiuliai kalbos, tautosakos, literatūros lobynai – nuo seniausių folkloro užrašų, įrašų iki Kristijono Donelaičio ir Simono Daukanto rankraščių, Justino Marcinkevičiaus ir jaunesnių kartų kūrėjų asmeninių archyvų. Esame giliai ir tvirtai šaknimis įaugę į mūsų kultūrą, turime kūrybingai tęsti kalbos kūrėjų ir puoselėtojų misiją, tad galime tik džiaugtis, kad konkūrsas kasmet užbaigiamas šioje ypatingoje vietoje.“

Violeta Meiliūnaitė į konkūrso dalyvius kreipėsi tokiais žodžiais: „Lietuvių kalba yra labai įvairi. Kai ją bandoma sudėti į vieną lentynėlę, kurioje parašyta „bendrinė kalba“, viskas labai supaprastinama. Visi turime asmeninę gimtąją kalbą, kokį nors vietinį kalbos variantą. Visi turime stiprų kalbos tvarkytojo pradą. Eini gatve, išgirsti žmogų šnekant ir žinai: šitas iš Panevėžio, o tas iš Marijampolės. Tarsi niekas to specialiai nemokė, nebuvo kursų, kaip iš kalbos nustatyti žmogaus kilimo vietą, bet visi gebame atskirti savus, savesnius ir saviausius. Džiaugiuosi, kad galime kalbėti apie kalbą pačiais įvairiausiais būdais: daina, gestais, ilgesniu ar trumpesniu pasakojimu, o kitą sykį užtenka vieno sakinio ar net žodžio, kad būtų pasakyta visa tai, kas tą akimirką atrodo svarbiausia, ir ten sutelpa gausybė emocijų, galybė reikšmių ir santykių su viskuo, kas mus sieja. Kalbėti apie turtingas, stiprias, gelmes siekiančias lietuvių kalbos šaknis yra labai svarbu. Bet taip pat svarbu ir auginti lietuvių kalbos sparnus, kad atsispyrusi nuo šaknų, ji galėtų skleistis ir skristi, būti ir žavėti. Turime kalbą, kuria galime žavėtis patys ir galime ją sužavėti kitus. Džiaugiuosi jūsų darbais, nes tai yra meilės laišakai lietuvių kalbai.“

Šiais metais konkūrso rengėjus pradžiugino išradingi vienos klasės kūrėjai. Tai Alytaūs Dzūkijos mokyklos penktokai. Jie, įkvėpti mokytojos Renatos Dudzinskiėnės, sukūrė vingriausių pasakų ir net primenančių detektyvą istorijų apie kalbą. Kas

galėtų pamanyti, kad Taisyklingoji kalba ir Netaisyklingoji kalba – tai dvi konkuruojančios seserys? Tokią pasaką sukūrė Oskaras Bakšys. „Nuėjo Taisyklingoji kalba į Kalbos miestelį, o Kalbos miestelyje pamatė Netaisyklingąją kalbą, pasirodo, Netaisyklingoji kalba yra žodžių prašanti valkata. Kalbos viena į kitą pasižiūrėjo ir, nieko netarusios, išsiskirstė savais keliais“. Tačiau visi žinome, kad gėris nugali. Tėja Muzikevičiūtė pasakojo, kaip kalba skurdo ir išėjo į pasaulį laimės ieškoti. Ji kalbos klausė: „Kaip tau sekasi? Ar tau viskas gerai? Aš tave myliu.“ Pasirodo, kalba – tarsi žmogus. Jai, kaip ir mums visiems, reikia meilės ir dėmesio. Justė Karvelytė pasakojo apie dvi kalbas, gerąją ir blogąją (taisyklingąją ir netaisyklingąją). Kalbos inspekcijai teko Taisyklingąją išlaisvinti iš valytojų kambarėlio, kur ši buvo įkalinta. O Netaisyklingoji pateko į kalbos taisyklą. Rokas Mačionis sukūrė istoriją apie Matą, kuris gyveno iš pradžių Anglijoje, o paskui pas senelį Lietuvoje. Matui labai nepatiko mokytis naujos kalbos, nes jis užaugo tarp angliškai kalbančių žmonių. O senelis, nors ir kaip jautė pasipriešinimą, vis tiek nenuleido rankų, mokė ir mokė anūkėlių lietuvių kalbos. Po kiek laiko Matas suprato savo kalbos vertę ir labai stipriai ją pamilo – jos skambų žodį, grakštų raštą. Germantas Jakubauskas sukūrė istoriją, kad mieste vyko kalbų loterija, kur galima buvo laimėti tūkstantį įmantrių žodžių. Elenos Klimavičiūtės pasakoje lietuvių ir anglų kalbos pradėjo ne kariauti, o bendradarbiauti: „Anglų kalba papasakojo kitoms pasaulio kalboms, kad yra tokia lietuvių kalba. Ji pasakojo, kokia lietuvių kalba yra graži, bet labai sunki. Paprašė kitų pasaulio kalbų su ja bendradarbiauti, todėl paskolino daug žodžių – naujadarų, pavyzdžiui: *mėsainis, naršyti, tamsai, žūmai...*“ Brigita Kibauskaitė pasakojo istoriją, kaip „seniai seniai gyveno sena lietuvių kalba. Žmonės lietuviškai beveik nekalbėjo, nerašė, net lietuviškų knygų neskaitė, vaikai mokyklose, darželiuose kalbėjo, rašė, skaitė angliškai ir rusiškai. Visur tvyrojo liūdesys ir tamsa.“ Gimė nepaprasta mergaitė ir kalbėjo lietuviškai, nes „gėda svetimomis kalbomis kalbėti, o savos gerai nemokėti“. Tada ir kiti pradėjo lietuviškai kalbėti.

Vilniaus Radvilų gimnazijos 9v klasės mokinys Kajus Januška (mokytoja Jurgita Juknevičienė) sukūrė brandų rašinį apie tai, kad „mūsų balsas yra kaip asmeninė identifikavimo kortelė, nes kiekvienas žmogus turi skirtingą balsą ir kalbėjimo būdą“. Iš balso atpažįstame žmogų. Iš pradžių klausome ir girdime kitų balsus, vėliau patys pradedame kalbėti gimtąja kalba.

Sulaukėme rašinio ir iš toli. Kavano lituanistinės mokyklos „Gintarėlis“ (Airija) mokinė Skaistė Kazakauskaitė (mokytoja Rūta Keršienė) aiškinosi, kodėl anglų kalba dominuoja, bet teigė: „Lietuvių kalba gyvuos dar labai ilgai. To jai ir linkiu.“

Vilniaus Simono Daukanto progimnazijos 6e klasės mokinė Arina Utovkaitė rašinyje „Gimtosios kalbos čiulbėjimas“ tvirtino, kad, išmokusi kalbėti, įsiliejo į visos Lietuvos simfoniją: „Aš galiu bendrauti ir čiulbėti savo gimtąja kalba su visais.“ Iveta Utovkaitė rašinyje „Aš gimtosios kalbos pasakos kūrėja“ rašė, kad kalba – tarsi me-

Konkurso laureatai su rengėjais

lodijs. Pirmieji išstarti *gu gu*, vėliau kiti prasmingi žodžiai. „Kaip kompozitorius kuria dainą, taip kiekvienas iš mūsų kuriame kalbą.“ Kai pradėjo groti dideliu instrumentu – pianinu – tada ir pajuto, kad garsai yra simfonija. *Andante* (ramiai), *vivace* (energingai), *grave* (liūdnai). *Do* – kalba, *Re* – vienybės motina, *Mi* – pilietiškumo tėvas, *Fa* – valstybės sargas“. Mokines konsultavo mokytoja Viktorija Noreikevičiūtė.

Vilniaus Radvilų gimnazijos III klasės mokinė Žydrūnė Bakšenskaitė (mokytoja Daina Alksnė) samprotaujamojo pobūdžio rašinyje „Mano kalba arba malda“ rašė: „Sako, kad yra pasaulyje viena kalba, kuria susišneka visur. Šypsena. Nesutinku. Retas lietuvis nusišypso.“ Mokinė teigia, kad mylėti gimtąją kalbą reikia, antros tokios nebus, nes būtent ja kalba meilė, baimė, tikėjimas, liūdesys, pyktis – jausmai, kuriuos geriausiai gali perteikti savo kalba.

Suaugusiųjų grupėje jau ne pirmą kartą džiugino alytiškė Scholastika Kavaliauskienė. Rašinyje „Nudzūkinti ar sudzūkinti“ juokiamasi iš politikų, kurie, vaikydamiesi populiarumo, nori suartėti su paprastu žmogumi, tai vis ima be atvangos „dzūkuoti“. Net jos suolo draugas paskelbė karą garsams *c* ir *dz*, tik jau atvirkštinį: *militija* – mi-

licija, Nedzingė – Nedingė, Vidzgiris – Vidgiris. O juk tarmės suteikia kalbai spalvų. Negėda lietuviškai kalbėti su dzūkiškos šnektos prieskonio trupinėliais.

Ūdekų kaimo (Pakruojo r.) pasakotoja Vilija Kaškelytė-Narvydienė prisipažino: „Aš es kilima no Lionkavos parapijos, Ūdekų kaima, viena su tok' pavadinimom par viso Lietuvo.“ Jos rašinį gražia šiaurės panevėžiškių šnektą perskaitė Janina Vileikienė – Lietuvos aklių bibliotekos kultūrinių veiklų kuratorė, pati kilusi iš netolimo Pakruojo. Rašinys padvelkė šimtmečių išmintimi ir ateities viltimi. Rašinyje pasakojama, kaip kaimo moterys susirenka giedoti gegužinių pamaldų, kaip bėga kaimo gyvenimas, džiugindamas, rodos, kasdienėmis smulkmenomis. Tikras išminties perlas: „Kaip ba-byte sakydava, gyvenioms duod i druskos *uzbono*, i medos kor', viska jau buva, bet vis tiek aš laimiong, mana sodybo rūtos, mėtos žaliuoj, o svarbiaus' vaika, anūkėlė sava krašto, kalb lietuvišk, tarmiošk kalb.“

Tarmiškai parašytas ir Ievos Jankauskienės rašinys „Mano meilė tiktai Dzūkija“. O tą nuostabią tarmę paveldime iš protėvių. Į jų kraštą visada traukia sugrįžti. Kaip ir katiną Abudėlį: „Išsibūna pas *kaimynkas* mergas, bet grįžta peliauti į gimtuosius namus.“

Išbandė konkurse plunksną ir vilnietis žurnalistas Povilas Sigitas Krivickas. Rašinyje „Mūsų kalbos grožis ir nemalonūs riktai“ autorius kūrybingai pasišaipė iš įkyrių kalbos madų *esą, pakankamai, ta prasme, šiandien diena* ir kt. Jis sakė: „Per 60 metų, kuriuos praleidau Lietuvos spaudoje ir radijuje, teko matyti daug rašinių, braukti juos ir paleisti į gyvenimą arba sustabdyti. Bet kai pasižiūri į savo rašinius, matai, kad jie menki ir visada yra kažkas aukščiau. Skaitydamas kitų rankraščius, aš kartais kimbu prie netiksliai pavartotų žodžių, kalbos riktų (klaidų, netikslumų), kurie rėžia akį, ir savo įspūdžius išreiškiu eilėmis.“

Rytis Pivoriūnas tiriamąjį darbą primenančiame rašinyje „Žodžių kerai“ pateikė ištisą sąrašą tarptautinių žodžių, keistinių lietuviškais: muziejus – *laikintojas*, vitrina – *laikintuvė, laikena, langena*, žavėjosi *lietuwynu*, tai yra žodynu be tarptautinių žodžių.

Į poetinį žodžio pasaulį nukėlė Lina Buividavičiūtė. Esė „Kaip Jokūbas su angelu“ ji klausė: „Kaip kalbėti apie kalbą, naudojant jos pačios išteklius? Nėra distancijos, visa yra kalboje, su kalba.“ Ji sunerimusi stebėjosi: nors ir skaitė sūnui knygas lietuviškai, jis dėlioja sakinius angliškėmis konstrukcijomis. Ką daryti: su kuo susitaikyti, o ką sulaukyti – esminis klausimas. Rašinys panardino į daugybę kultūrinių kontekstų, priminė, kad mūsų santykis su kalba – kaip to Jokūbo, kovojančio su angelu. Nepabėgsime nuo savo kalbos, esame žodininiai, kalbos kūrėjai. Būtų smagu, jei susikalbėtume, jei suprastume, ką sakė žmonės prieš šimtmečius ir „Akšę manėpsi“ suprastume ne kaip šaradą, o kaip kvietimą ateiti, bendrauti, draugauti“.

Vytautas Černiauskas (Merkinė) esė „Dunojaus keltininkas“ atsargiai mėgino užmezgti kalbą su kalba: „Esu kalnas ir upė. Esu ir namie sėdinčių svajotojų poezijoje ir dulkėmis aplipusio piligrimo krepšyje. Keldamas tave per Dunojų, noriu, kad padai-

Dainuoja Černiauskai

nuotum man. Ir tu dainuoji. Apie žirgus, apie žydinčius sodus, kukuojančias gegutes. Dainuvė? Klausiu. Tu tyli, nieko nesakai.“

Tradiciškai skambėjo dainos, buvo skaitomos rašinių ištraukos. LKD valdybos sekretorė Rita Urnėžiūtė dėkojo renginio rėmėjams, ir įteikusi prizininkams bei laureatams padėkas ir dovanas, priminė, kad konkurso darbai bus skelbiami žurnale „Gimtoji kalba“ ir portale „Meno bangos“.

Renginį apibendrino LKD valdybos pirmininkė Vilma Zubaitienė: „Ačiū šeiminkams, surengusiems šią šventę, komisijos nariams ir visiems dalyviams. Turėjo būti įdomu vertinti tuos darbus, nes kiekvieno vertintojo sprendime atsispindi ir jo paties asmenybė. Puiku, kad buvo tartasi, susitarta ir išrinkti geriausi, ypatingi darbai. Matau regionuose daug gražaus domėjimosi lietuvių kalba, džiugina išradingi LKD skyrių renginiai.“

Vilniaus universitetas ugdo kūrybingus ir veiklius lituanistus. Džiaugiamės šių metų absolventais, tarp kurių yra net šeši Bernardo Brazdžionio premijos laureatai. Laukiame jaunų žmonių, besidominčių lituanistika. Mūsų, kaip universiteto dėstytojų, tikslas yra ugdyti žmones, kurie skleistų lietuvišką žodį. Dažnai prisimenu savo profesorės Evaldos Jakaitienės mintį, kad žodis yra vienas iš didžiausių žmonijos stebuklų. Linkiu branginti ir auginti tą stebuklą“.

Skelbiame konkursą „Lietuviškos istorijos: pasakojimai apie kalbą“ laimėtojus.

Mokinių grupė

I vieta. Iveta Utovkaitė, Arina Utovkaitė (Vilniaus Simono Daukanto progimnazija, konsultavo mokytoja Viktorija Noreikevičiūtė).

II vieta. Žydrūnė Bakšenskaitė (Vilniaus Radvilų gimnazija, III klasė, mokytoja Daina Alksnė).

III vieta. Oskaras Bakšys, Justė Karvelytė (Alytaūs Dzūkijos mokykla, 5C klasė, mokytoja Renata Dudzinskienė).

Suaugusiųjų grupė

I vieta. Vytautas Černiauskas (Merkinė).

II vieta. Lina Buividavičiūtė (Vilnius).

III vieta. Povilas Sigitas Krivickas (Vilnius), **Vilija Kaškelytė-Narvydienė** (Ūdekai).

Kūrybinis konkursas „Lietuviškos istorijos: pasakojimai apie kalbą“ baigėsi. Lauksime susitikimo kitais metais. Gražios vasaros ir išpūdžių. Akšę manėspi!

Parengė IRENA BALTAKIENĖ

Apžvalga	<p>Baltistikos platybėse. Baltų kalbotyros straipsnių rinkinys, skirtas prof. Bonifaco Stundžios 70 metų jubiliejui. Sudarė Agnė Navickaitė-Klišauskienė, Vytautas Rinkevičius, Daiva Sinkevičiūtė, Miguel Villanueva Svensson. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2022. 402 p.</p>
-----------------	--

Knygos „Baltistikos platybėse“ viršelyje – sukirčiuotas pavadinimas, žemiškas Daunorių kaimo (Utenos r.) peizažas ir išpausti žodžiai *prūsų kalba, kirtis, akūtas, nomina collectiva, wissaseydis, cirkumfleksas, dominacija, kamienų variantai, dūriniai, nomina agentis, malunastabis, metatonija, žodžių daryba*. Visi šie raktazodžiai ir raktavaizdžiai – užuominos apie Vilniaus universiteto Baltistikos katedros profesorius Bonifaco Stundžios gyvenimą ir veiklą. 2022 m. lapkritį Profesorius minėjo garbingą 70 metų sukaktį, ta proga kolegos baltistai ir parengė bei išleido jubiliejui skirtą baltų kalbotyros straipsnių rinkinį.

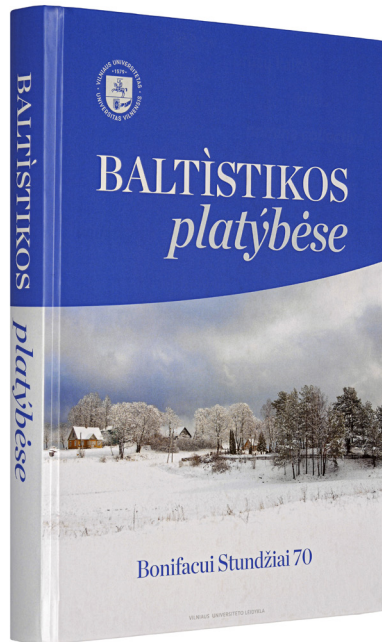
Kaip sužinome iš pratarmės, viršelyje matomi Daunoriai – tai Stundžios giminė, iš ten jis atvyko į Vilniaus universitetą studijuoti lituanistikos ir klasikinių kalbų. Taip prasidėjęs kelias šiame universitete tęsiasi jau daugiau kaip penkiasdešimt metų. Profesorius – Lietuvos ir Latvijos mokslo akademijų narys, Latvijos universiteto garbės daktaras, Milano kalbininkų draugijos narys korespondentas, Europos akademijos narys, Tarptautinio lingvistų komiteto generalinės asamblėjos narys, ilgus metus dirbantis pedagoginį darbą, vadovavęs daugeliui baigiamųjų darbų ir keliolikai doktorantų,

beveik dešimtmetį ėjęs VU Filologijos fakulteto dekanas pareigas, įvertintas Jono Kazlausko premija, apdovanotas Baltijos Asamblėjos medaliu, Taurėgnų krašto garbės pilietis. Taip pat yra ilgametis tarptautinio baltų kalbotyros žurnalo „Baltistica“ vyriausiasis redaktorius, ne vieno kito baltistikos žurnalo redakcinės kolegijos narys. Stundžios mokslinės veiklos rezultatus atspindi knygoje pateikiama bibliografija: septynių knygų ar knygų dalių autorius, devynių knygų sudarytojas ar redaktorius, bene kasmet publikuojantis po vieną ar kelis mokslinius straipsnius ar recenzijas lietuvių, anglų, rusų, italų kalbomis. Knygų ir straipsnių temų spektras platus, o ryškiausios temos – baltų kalbų akcentologija, morfonologija, žodžių daryba, kalbų istorija, prūsistika.

Tókias *baltistikos platybės* atspindi ir Profesoriaus jubiliejui skirtame rinkinyje publikuojami 23 straipsniai, kuriuose lietuvių, anglų ir vokiečių kalbomis sinchroniniu ir diachroniniu požiūriu nagrinėjami įvairūs baltų kalbų fonetikos, fonologijos, akcentologijos, morfologijos, leksikologijos, žodžių darybos, etimologijos, sintaksės, onomastikos, tekstologijos ir vaikų kalbos įsisavinimo klausimai.

Knygoje straipsniai išdėstyti abėcėlės tvarka, o apžvelgsime juos pagal temas. Fonetikos, fonologijos, akcentologijos temos gvildenamos keturiuose straipsniuose. Aleksejus Andronovas (Rusijos nacionalinė biblioteka), remdamasis išsamiais teoriniais svarstymais ir atsižvelgdamas į foneminių (fleksinių) ir silabeminių (izoliacinių) kalbų skirtumą nagrinėja lietuvių kalbos priegaidės specifiką („Lietuvių kalbos priegaidės – skiemens ar žodžio požymiai?“). Analizė veda prie apibendrinimo, kad bendrinėje lietuvių kalboje priegaidė yra žodžio požymis, o tarmių duomenys leidžia teigti, kad priegaidė gali funkcionuoti ir kaip morfemos požymis.

Evaldas Švageris (VU) analizuoja kirčio ir intonacijos sąveiką. Straipsnyje „Kirčio ir intonacijos fonetinė interakcija: bendrinės lietuvių kalbos tyrimas“ aprašomi, lentelėse iliustruojami ir apibendrinami keturių minimaliųjų porų:

mi ir apibendrinami keturių minimaliųjų porų: *lėlės* (dgs. V.) – *lėlės* (vns. K.), *mīni* (es. 1. vns. 3 a.) – *mini* (es. 1. vns. 2 a.), *pādaro* (dkt. *padaras*) – *padāro* (vksm. *padaryti*), *žiūri* (es. 1. vns. 3 a.) – *žiūri* (es. 1. vns. 2 a.) – akustinės analizės rezultatai, siekiant, kaip rašo autorius, „užčiuopti universalesnius akustinės kirčio struktūros požymius“.

Astos Kazlauskienės (VDU) straipsnio objektas – fonetinis skiemuo bendrinėje lietuvių kalboje („Bendrinės lietuvių kalbos skiemonavimas sonoringumo teorijos požiūriu“). Pirmiausia autorė pateikia užsienio autorių darbų apžvalgą ir ją remdamasi sudaro preliminarią lietuvių kalbos garsų sonoringumo (girdimumo, skambumo, balsingumo) hierarchiją, toliau aptariamas žvalgomasis priebalsių sonoringumo tyrimas, sonoringumu paremtos skiemens ribos tarpbalsinėse priebalsių samplaikose ir kalbos vartotojų skiemonavimo polinkiai.

Vytautas Rinkevičius (VU) aprašo lietuviškųjų žodžių prozodinių ypatybių (kirčio vietos, tam tikrais atvejais – priegaidės) žymėjimą Frydricho Vilhelmo Hako (Friedrich Wilhelm

Haack) lietuvių–vokiečių ir vokiečių–lietuvių kalbų žodyne (1730) („F. W. Haacko žodyno prozodija“). Nagrinėjami paties Hako vartoti diakritikai ir balsių kiekybė žyminės rašybos ypatybės, VU bibliotekoje saugomame žodyno egzemplioriuje nežinomo asmens ranka ant dalies žodžių sužymėti diakritiniai ženklai, o visa analizė sudaro sąlygas pasitelkti Hako žodyno duomenis istorinės akcentologijos tyrimams.

Du straipsniai skirti sinchroninei darybai. Jurgis Pakerys (VU), remdamasis LKŽ duomenimis, aptaria netipinės darybos lietuvių kalbos priesaginius veiksmažodžius, kurių pamatas gali būti esamojo laiko kamienas su intarpiniu ar priesaginiu *-n-* (pavyzdžiui, *šql-au-ti*, *šql-én-ti*) („Keli lietuvių kalbos veiksmažodžiai, išvesti iš esamojo laiko kamienų su *-n-*“).

Lina Inčiuraitė-Noreikienė (VU), remdamasi Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno ir Lietuvių mokslo kalbos tekstyno duomenimis, nagrinėja hibridinių vedinių darybą. Analizuojami ypatybių pavadinimai, sudaryti iš skolintų kamienų ir indigenių priesagų *-umas*, *-ybė*, *-ystė* (pavyzdžiui, *formalumas*, *antimodernybė*, *aktorystė*), jų pamatavimas ir darybos pakopos („Skolintą kamieną turinčių ypatybių pavadinimų daryba“).

Diachroninei gramatikai skirto Daliaus Jarmalavičiaus (VU) straipsnio objektas – XVII a. viduriu datuojamame anoniminiame vokiečių–lietuvių kalbų rankraštiniame žodyne „Lexicon Lithuanicum“ pateikiami vokiečių kalbos dūriniai ir jų vertimas į lietuvių kalbą („XVII a. Anoniminio rankraštinio žodyno *Lexicon Lithuanicum* vokiečių kalbos daiktavardžio dūrinių lietuviškieji atitikmenys“). Analizė atskleidžia, kad didžioji dalis lietuviškų atitikmenų yra paprastieji žodžiai, apie trečdalį – vediniai (daugiausia priesagų vediniai) ir tik dešimtadalio vokiškų dūrinių išversta dūriniais.

Judžinas Hilas (Eugen Hill, Kelno universitetas) nagrinėja rytų baltų kalbų dviskaitos datyvą ir instrumentalį ir rekonstruoja šių linksnių galūnes baltų prokalbėje („The dative and instrumental dual in East Baltic“, straipsnis

anglų kalba). Prie rekonstrukcijos atveda indo-europiečių vardažodžių dviskaitos apžvalga, šių linksnių formų lietuvių ir latvių tarmėse, senosios lietuvių kalbos šaltiniuose analizė ir etimologinių atitikmenų paieška senojoje graikų kalboje ir keltų šakos galų kalboje.

Danielis Pti (Daniel Petit, *École Normale Supérieure, École Pratique des Hautes Études*, Paryžius) aprašo apudesvinės prielinksnio pas konstrukcijos, reiškiančios „kieno nors namuose“, atsiradimą lietuvių kalboje („The apudessive in Lithuanian“, straipsnis anglų kalba). Aprašoma konstrukcijos vartoseną Martyno Mažvydo, Mikalojaus Daukšos tekstuose, „Žyvatė“ ir kituose senosios lietuvių kalbos šaltiniuose, kilmė, raida, etimologija ir funkcinė raida: [už] > [adesyvas] (iš pradžių tik krypties) > [adesyvas] (tiek krypties, tiek vietos) > [apudesyvas] (tiek krypties, tiek vietos).

Pjėtras Umbertas Dinis (Pietro Umberto Dini, Pizos universitetas) nagrinėja sen. prūsų kalbos konstrukciją *subban Afman* (ir sen. lie. *patj afchmą*), paliudytą Martyno Liuterio „Enchiridiono“ (1561) liturginiame priede („Zu Apr. ENCH. 119.13 *subban Afman* (und alit. *patj afchmą*) als Kollektivzahlwort“, straipsnis vokiečių kalba). Šios dvi konstrukcijos tradiciškai dažniausiai laikomos tarpusavyje nesusijusiomis, bet straipsnyje pateikiama nauja šios konstrukcijos interpretacija, pagrįsta naujai atlikta lyginamąja ir filologine atitinkamos ištraukos analize, leidžia teigti priešingai ir sieti ją su kolektyviniu skaitvardžiu.

Vaclavas Blažekas (Václav Blažek, Masaryko universitetas, Brno), analizuodamas baltų **kaluā*, siekia atskirti šį žodį nuo **kalnas* ir sieja jį su indų–iranėnų, iranėnų, graikų, italikų, galų atitikmenimis bei pagrindžia semantikos raidą nuo „plikas“ iki „kalva“ („Baltic **kaluā* ‘hill‘“, straipsnis anglų kalba).

Frederikas Kortlandas (Kortlandt, Leideno universitetas) nagrinėja beasmenius lietuvių kalbos sakinius *Mums pritrūko pinigų; Man skauda galvą; Vaiką išbėrė spuogais* ir pan.

Lygindamas juos su kitų indoeuropiečių kalbų atitinkamomis konstrukcijomis, autorius apibrėžia indoeuropietišką jų kilmę („Personal and impersonal sentences in Lithuanian and Proto-Indo-European“, straipsnis anglų kalba).

Norberto Ostrovskio (Ostrowski, Jogailos universitetas, Krokva) analizės objektas – lietuvių kalbos prieveiksmais *dabar* („Lithuanian *dabar* ‘now’ and the Baltic *-ā-illative“, straipsnis anglų kalba). Autorius aprašo šio prieveiksmino kilmę iš baltų *-ā-iliatyvo (*dābar* „dar“ → ill. *dabar-ā > *dabar-à > *dabar*) bei postpozicijas *-es (dial. *dabar-ōs*), *-te-es (*dabartės*).

Migelis Viljanueva Svensonas (Miguel Villanueva Svensson, VU) analizuoja prūsų kalbos *ā* kamieno vienaskaitos kilmininko (pavyzdžiui, *galwas*, *gennas* Enchr., iš *gallū* Enchr. „galva“, *genno* Elb. „žmona“) ypatybes ir kilmę; daugiausia dėmesio skiriama dviem nelauktiems bruožams paaikškinti: kaip atsirado trumpasis kamiengalio balsis *-ās* ir šaknies kirtis mobiliosiose paradigmose („The *ā*-stem genitive singular in Old Prussian“, straipsnis anglų kalba).

Florianas Zomeris (Sommer, Ciuricho universitetas) priartėja prie baltų religijos klausimų („Irdische Herren“? – Lasitius’ *Zemopacios* onomastisch betrachtet“, straipsnis vokiečių kalba). Šiame istorinės onomastikos straipsnyje nagrinėjamas *Žemėpačio* vardas ir reikšmė Jano Łasickio veikale „De diis Samagitarum caeterorumque Sarmatarum, & falsorum Christianorum“.

Grasildos Blažienės (Lietuvių kalbos institutas) straipsnis skirtas įdomesniems prūsų kalbos oikonomijos atvejams dabartinės Lenkijos teritorijoje: tai *Auctigarbin*, *Aulock*, *Bendeynen*, *Matyplawken* ir lenk. *Jezierce* bei *Lupitki* prūsiški atitikmenys („Kas dar nepasakyta apie prūsų vardyną lenkų žemėse“). Autorė savo tyrimu parodo, kaip svarbu „iškelti ir susieti kultūrinius, socialinius ir politinius onimų raidos aspektus“.

Kiti du onomastikos straipsniai susiję su šiuolaikiniu vardynu. Laimutė Baluodė (Balode,

Helsinkio universitetas, Latvijos universitetas) aptaria ir diagramomis iliustruoja dabartines vaikams suteikiamų vardų tendencijas Latvijoje (tam įtakos turi ir, pavyzdžiui, nacionalinės tapatybės klausimas, ypač mišrioje šeimoje) ir lygina jas su buvusiomis prieš šimtmetį, taip pat apžvelgia trijų vardų suteikimo vaikams tendencijas Lietuvoje, Estijoje ir Suomijoje („Personvārdu izvēles tendences Latvijā un citās Baltijas valstīs: salīdzinošais aspekts“, straipsnis latvių kalba).

Daiva Sinkevičiūtė (VU) nagrinėja naujus 2011–2020 m. vaikams suteiktus sudurtinius lietuviškus vardus (pavyzdžiui, *Jogailis*, *Deimantėja*; *Nermilė*, *Mangiris*; *Bangimantas*, *Jovytė*; *Advaita*, *Oksminda*), jų sudarymo būdus ir vardų madas („Nauji sudurtiniai vardai Lietuvos vardyne: įvairovė ir sudarymo ypatumai (XXI a. II dešimtmečio duomenimis)“).

Inetos Dabašinskienės (VDU) straipsnis nukreiptas į vaikų kalbos įsisavinimo problemas („Tėvų–vaikų kalbinis ryšys: dažnumo veiksny kalbos raidoje“). Autorė empirinei analizei naudoja dviejų vaikų (mergaitės ir berniuko) vienu metų trukmės ir jų tėvų tekstynus ir analizuoja juos pasitelkdama CHILDES sistemos įrankius, siekdama iširti vaikų kalbos ir įvesties tam tikrų kalbos dalių pasiskirstymo dažnumą.

Birutė Jasiūnaitė (VU) nagrinėja tautosakos kalbą, konkrečiai – gyvūnų maloninių epithetų darybą ir semantiką („Gyvūnų maloniniai epithetai tautosakoje“). Straipsnyje konstatuojama, kad gyvūnų maloniniai epithetai daugiausia yra priesagų vediniai (dažniausiai *-elis*, *-ėlis*, pavyzdžiui, *jautelis* *baubuolėlis*, *zuikelis* *puikelis*, *gegutyte* *pilkuolytė*) ar sudurtiniai žodžiai (pavyzdžiui, *kurmelis* *žemrausėlis*, *ančiukai* *raibaplunksneliai*), išsamiai aptariami epithetų motyvuojamieji požymiai.

Tekstologinis Birutės Kabašinskaitės (VU) straipsnis skirtas XIX a. Lietuvos kalvinistų tekstams („Keli pastebėjimai apie Lietuvos kalvinistų tekstų sąsajas su Mažąja Lietuva“).

Analizuojami Mykolo Cerausko „Seano katechizmo“ (1803) struktūros prototipai ir elementoriaus „ABC knigėla“ (1861) sąsajos su Mažąja Lietuva ir vaikų mokymu.

Pēteris Vanagas (Pēteris Vanags, Latvijos universitetas, Stokholmo universitetas) istorinės leksikologijos straipsnyje analizuoja šiuolaikinius ir istorinius latvių kalbos žodžius, reiškiančius „suaugusi moteris“ ir turinčius reikšmės komponentų, rodančių pagarbą ir (ar) socialinį statusą: *gaspaža, madama, dāma, kundze*; aptariama šių žodžių etimologija, vartoseną XVI–XIX a., istorinio konteksto lemiamą konotacijų kaita („No *gaspažas* līdz *kundzei*: pagodinoši sievietes apzīmējumi latviešu valodā 16.–19. Gadsimtā“, straipsnis latvių kalba).

Agnė Navickaitė-Klišauskienė, Eglė Žilinskaitė-Šinkūnienė (VU) nagrinėja lietuvių ir

latvių kalbų heterosemantizmus *valanda* ir *valoda* „kalba“, kurių fonetinis panašumas yra akiavaizdas, o semantines sąsajas autorėms leidžia nustatyti siejimas su judėjimo veiksmoždziais (žr. latvių kalbininkės Editės Hauzenbergos-Šturmos (Editė Hauzenberga-Šturma) straipsnį „Apie laiką ir kalbą“).

Galiausiai, apžvelgus tokią temų įvairovę aprėpiančius rinkinio straipsnius, telieka pacituoti rinkinio sudarytojus, kurie pratarmę užbaigia linkėjimu: „Visų rinkinio autorių ir Jūsų, Profesoriau, bendraminčių vardu linkime Jums nesenkančios energijos ir nemažtančio kūrybinio džiaugsmo. Dar ilgai norime džiaugtis Jūsų palaikymu, geranoriška pagalba ir žmogiškąja šiluma. *Kuo didžiausios sėkmės ir tvirtos sveikatos! Vislielako veiksmi un stipru veselibu! Ukawalnan izpalsnan be druktan kailustisk(w)an!*“

GIEDRĖ JUNČYTĖ
Vilniaus universitetas

Valstybinė lietuvių kalbos komisija

Nutarimas

Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 48 „Dėl valstybių pavadinimų“ pakeitimo

2023 m. birželio 29 d. Nr. N-3 (201)

Vilnius

Valstybinė lietuvių kalbos komisija nutaria:

Pakeisti Valstybių pavadinimų sąrašą, patvirtintą Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 48 „Dėl valstybių pavadinimų“:

Skiltyje „Valstybių pavadinimai. Ilgieji (oficialieji)“ išbraukti pavadinimą „Islándijos Respublika“ ir vietoj jo įrašyti „Islándija“.

Komisijos pirmininkė

Violeta Meiliūnaitė

Valstybinė lietuvių kalbos komisija

Protokolinis nutarimas

Dėl lietuviškų interneto domenų vardų ir svetainių adresų rašybos,
sudarymo ir vartojimo rekomendacijos patvirtinimo

2023 m. birželio 29 d. Nr. PN-9
Vilnius

Valstybinė lietuvių kalbos komisija nutaria:

Patvirtinti Lietuviškų interneto domenų vardų ir svetainių adresų rašybos, sudarymo ir vartojimo rekomendaciją (pridedama).

Komisijos pirmininkė

Violeta Meiliūnaitė

PATVIRTINTA

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos

2023 m. birželio 29 d. protokoliniu nutarimu

Nr. PN-9

Lietuviškų interneto domenų vardų ir svetainių adresų rašybos,
sudarymo ir vartojimo rekomendacija

1. Lietuviški interneto domenų vardai ir svetainių adresai gali būti rašomi visomis lietuviškomis raidėmis, įskaitant *ė, q, ę, į, ū, č, š, ž*.

2. Domenų vardai ir svetainių adresai sudaromi įvairiais būdais: iš raidžių junginių, žodžių (įvairių kalbos dalių ir jų formų), žodžių junginių, santrumpų. Gali būti naudojamos ir lotyniško raidyno raidės *q, w, x*, skaitmenys nuo 0 iki 9 ir brūkšnelis (-).

3. Domenų vardai registruojami mažosiomis raidėmis, pvz., *ačiū.lt*, tačiau vartose-noje didžiosios ir mažosios raidės laikomos lygiavertėmis, pavyzdžiui, *ačiū.lt*, *AČIŪ.lt*, *Ačiū.lt* – tai tas pats domeno vardas. Vardai, užrašyti raidėmis su diakritikais ir be jų, yra nelygiaverčiai, plg.: *Molėtai.lt* ir *Moletai.lt* – tai yra skirtingi domenai. Taip pat vardai su brūkšneliu ir be brūkšnelio yra nelygiaverčiai, pavyzdžiui, *Vilniaus-turtas.lt* ir *Vilniausturtas.lt* yra skirtingi domenai.

4. Rekomenduojama parinkti domeno vardą, susijusį su interneto svetainės paskirtimi ir turiniu. Juo gali būti pasirinktas prekių ženklo, įstaigos, įmonės, organizacijos pavadinimas ar jo santrumpa, savininko vardas ar pavardė, vietovės pavadinimas ir kt., pvz.: *AŽERTY.lt*, *Aštriai.lt*, *Būrai.lt*, *Sukįkaimą.lt*, *Šratuok.lt*, *Šaltiniai.info*, *Užventis.lt*, *Vėliavos.eu*, *Žalia.lt*, *7md.lt*, *15min.lt*, *TV3.lt*, *kaina24.lt*. Sudarant domeno vardą, re-

komenduojama pasitikrinti, ar jau nėra registruota panašių vardų. Panašūs, bet skirtingos paskirties domenų vardai gali sukelti nepatogumų vartotojams ar domenų savininkams. Todėl vardo rašybos variantų patariama vengti arba registruoti kaip to paties domeno variantus (dar žr. 10 p.).

5. Domeno vardo dėmenys nerašomi su tarpais ar taškais – jie gali būti sulieti, tačiau dėl aiškumo juos rekomenduojama skirti brūkšneliais, pvz.: *tortai-pyragai.lt*. Taškas atskiria skirtingo lygio domenų vardus. Pavyzdžiui, svetainės adresas *ketvirtas.trečias.antras.lt* sudarytas iš aukščiausio lygio domeno *.lt* ir dar antro, trečio ir ketvirtą lygio domeno vardų. Trečio ir tolesnių lygių domenų vardai sudaromi ir rašomi pagal tuos pačius principus, pvz.: *Be pagrindinės svetainės VLKK.lt*, *Valstybinė lietuvių kalbos komisija atvėrė ir specialiąsias: terminai.VLKK.lt*, *vardai.VLKK.lt*, *pasaulio-vardai.VLKK.lt*.

6. Rišliame tekste domeno vardas gali būti rašomas iš didžiosios raidės, paprastai kursyvu (visas pavadinimas gali būti išskiriamas kaip simbolinis – kabutėmis), pvz.: *Sausio 13-osios atminimui įkurta svetainė Neužmiršk.lt*; *Kadise gražiausiu išrinktas vaikų darželio svetainės pavadinimas „Klaužada.lt“*. Didžiąja raide gali būti paryškintos ir sulietų vardo dėmenų pradžios, pvz.: *Tarp gražiausiais išrinktų domenų – VištaPuode.lt*, *IlgasŪsas.lt*. Kai domeno vardas yra santrumpa, rišliame tekste rekomenduojama ją ir rašyti kaip santrumpą – didžiosiomis raidėmis, pvz.: *Lietuvos Respublikos Seimo posėdžiai transliuojami svetainėje LRS.lt*.

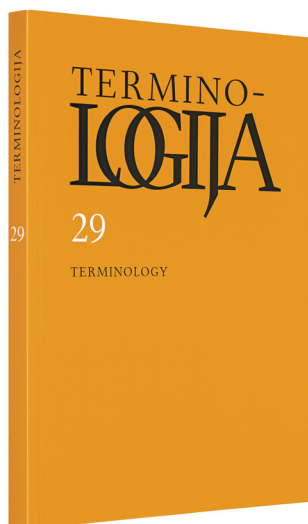
7. Rišliame tekste, atsižvelgiant į tikslumo poreikį, gali būti pateikiamas svetainės pavadinimas arba adresas, pvz.: *Radio programos interneto svetainė ŽiniųRadijas.lt sukurta prieš 23 metus*. Išsamiau žr. <http://ziniu.radijas.lt>.

8. Svetainės tinklalapių adresai taip pat gali būti sudaromi vartojant lietuviškas raides su diakritikais, pvz.: <http://www.ims.mii.lt/EKŽ> (Enciklopedinis kompiuterijos žodynas), <https://lt.wikipedia.org/wiki/Raštas> (raštui skirtas Vikipedijos straipsnis). Adresuose po pasivirojo brūkšnio „/“ didžiosios ir mažosios raidės laikomos skirtingomis, pavyzdžiui, */EKŽ*, */ekž* ir */Ekž* nurodo skirtingus tinklalapius.

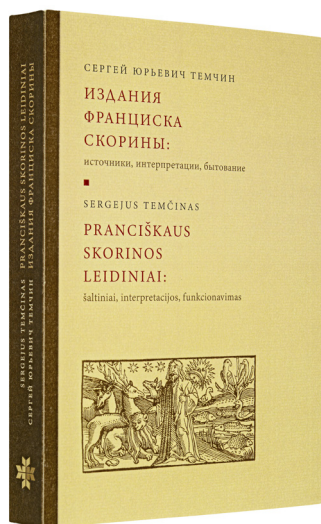
9. Domenų vardai tariami taip, kaip rašomi, plg.: *seseliuteatras.lt* ir *šešėlių-teatras.lt*.

10. Domeno vardas, užrašytas su diakritinių ženklų turinčiomis lietuviškomis raidėmis, ir domeno vardas, užrašytas raidėmis be diakritikų, ar domeno vardas su brūkšneliu ir be brūkšnelio, registruoti to paties savininko, gali būti naudojami kaip variantai – vienas iš jų kaip pagrindinis svetainės vardas, kiti nukreipiami į pagrindinį, pvz.: *lietuvybe.lt* į *lietuvybė.lt*, *puoškislietuviškai* į *puoskislietuviskai.lt*. Rekomenduojama pirmenybę teikti taisyklingiems lietuviškiems domenų vardų variantams.

11. Reprezentacijai, garsinėje ir rašytinėje reklamoje rekomenduojama vartoti taisyklingą svetainės pavadinimą, pvz.: *Kauno „Žalgiris“* (žr. *Žalgiris.lt*) – *seniausias ir tituluočiausias Lietuvos krepšinio klubas*.

Lietuvių kalbos institutas
išleido naują mokslo
žurnalo „Terminologija“
numerį.

Nauja Sergejaus Temčino monografija „Pranciškaus Skorinos leidiniai: šaltiniai, interpretacijos, funkcionavimas“ (išleido Lietuvių kalbos institutas).